UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Štěpánka Vavříková

Řízení o pozůstalosti – vybrané otázky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 3. července 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 160 059 znaků včetně mezer.

Štěpánka Vavříková

V Božejovicích dne 3. července 2020

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé diplomové práce, doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D., za odborné vedení a vstřícný přístup, který mi v průběhu tvorby práce poskytla.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině, přátelům a blízkým, kteří mi byli v průběhu celého studia velkou oporou.

Obsah

Úvod **1**

1 Aktiva a pasiva pozůstalosti **4**

1.1 Aktiva a pasiva pozůstalosti obecně **4**
1.1.1 Aktiva pozůstalosti 5
1.1.2 Pasiva pozůstalosti 6
1.1.3 Zařazení do průběhu pozůstalostního řízení, prostředky a úkony při zjišťování 7
1.1.3.1 Oznámení o úmrtí 7
1.1.3.2 Právní jednání pro případ smrti 8
1.1.3.3 Listiny o manželském majetkovém režimu 9
1.1.3.3.1. Evidence listin 10
1.1.3.3.2. Neevidované listiny 10
1.1.3.4 Předběžné šetření 11
1.1.4 Pozůstalost bez majetku 13
1.1.5 Pozůstalost s majetkem bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty 14

1.2 Zjišťování aktiv a pasiv **16**
1.2.1 Zjišťování aktiv 16
1.2.2 Zjišťování pasiv 19
1.2.3 Seznam aktiv a pasiv 22
1.2.3.1 Spory o aktiva a pasiva 22
1.2.4 Ocenění pozůstalostního majetku a jiných aktiv a určení obvyklé ceny 23
1.2.5 Zjištění výše dluhů a jiných pasiv, předlužení 25
1.2.6 Dodatečné zjištění nových skutečností 26

1.3 Společné jmění manželů a jeho vypořádání **27**
1.3.1 Režimy společného jmění manželů a jejich vznik 27
1.3.2 Zánik společného jmění manželů 30
1.3.2.1 Právo na vypořádání 30
1.3.2.2 Domněnka vypořádání společného jmění manželů 31
1.3.2.3 Vypořádání v důsledku smrti manžela 32
1.3.3 Seznam aktiv a pasiv společného jmění manželů 32
1.3.4 Ocenění majetku a určení obvyklé ceny majetku ve společném jmění manželů 34
1.3.5 Vypořádání společného jmění manželů 35
1.3.5.1 Vypořádání společného jmění manželů dohodou 35
1.3.5.2 Vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu 38
1.3.6 Dodatečné vypořádání společného jmění manželů 39
1.3.7 Právo bydlení po zániku manželství v důsledku smrti manžela 39

2 Pozůstalostní řízení s mezinárodním prvkem **42**

2.1 Mezinárodní prvek v řízení o pozůstalosti obecně 42
2.2 Prameny řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem 43

2.2.1 Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém **43**
2.2.1.1 Pravomoc soudu k projednání pozůstalosti 44

2.2.1.1.1. Výlučná a nepodmíněná pravomoc českých soudů k projednání tuzemské pozůstalosti 44
2.2.1.1.2. Podmíněná pravomoc českých soudů k projednání tuzemské pozůstalosti 47
2.2.1.1.3. Pravomoc českých soudů k projednání majetku nalézajícího se v cizině 49
2.2.1.2 Právo rozhodné v dědických věcech s mezinárodním prvkem obecně 50
2.2.1.3 Uznání cizích rozhodnutí 53

2.2.2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 650/2012 54
2.2.2.1 Příslušnost soudů členského státu 56
2.2.2.1.1. Obecná příslušnost 56
2.2.2.1.2. Dohoda o volbě soudu (prorogace) 57
2.2.2.1.3. Podpůrná příslušnost 58
2.2.2.1.4. Forum necessitatis 59
2.2.2.2 Právo rozhodné 60
2.2.2.3 Uznání a výkon rozhodnutí 61
2.2.2.3.1. Veřejné listiny 63
2.2.2.4 Evropské dědické osvědčení 64

2.2.3 Dvoustranné a mnohostranné smlouvy o právní pomoci 64

Závěr 67

Seznam používaných zkratek 69

Seznam použitých zdrojů 70

Abstrakt 73

Klíčová slova 74

Abstract 75

Keywords 76

Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si zvolila „Řízení o pozůstalosti – vybrané otázky“. Název práce napovídá, že mou snahou není komplexní pojetí celého pozůstalostního řízení, neboť se jedná o velmi rozsáhlé téma, což by v důsledku vedlo pouze k popisnému charakteru práce bez možnosti soustředění se na konkrétní problémy, ale bližší seznámení se s problematikou vybraných institutů. Ve své práci se proto budu věnovat mnou zvoleným otázkám, kterými jsou předně aktiva a pasiva pozůstalosti, význam společného jmění manželů včetně jeho vypořádání v rámci řízení o pozůstalosti a dále role mezinárodního prvku v řízení. Tato zvolená témata považuji ze svého pohledu za velmi významná, neboť účelem pozůstalostního řízení je především zajištění přechodu majetku zůstavitele na dědice a potvrzení nabytí dědictví, přičemž v tomto procesu sehrává významnou roli i pozůstalý manžel. Téma mezinárodního prvku pak shledávám v dnešní době, s ohledem na stále se zvyšující migraci osob, za velmi aktuální a přínosné.

Cílem práce je analýza stavu současné právní úpravy výše vymezených institutů včetně upozornění na legislativní nedostatky a nastínění možných způsobů jejich řešení. Za tímto účelem bude v práci užito vedle deskriptivní a analytické metody též metody komparativní, přičemž zdroji diplomové práce budou především platné právní předpisy včetně komentářů k nim, odborná literatura a judikatura. Výsledek práce by měl posloužit nejenom mně k hlubšímu proniknutí do dané problematiky, ale měl by být i pomůckou začínajícím notářům jakožto soudním komisařům v hledání odpovědí na související otázky.

Jak bylo řečeno, práce se věnuje pouze některým aspektům řízení o pozůstalosti, proto považuji za vhodné nyní jen krátce vymezit právní úpravu řízení o pozůstalosti a postavení soudu a soudního komisaře v takovém řízení, neboť v práci je často užíváno zkratky *soud (soudní komisař)*, aby bylo i laikům zřejmé, co je pod touto zkratkou myšleno.

Řízení o pozůstalosti je druhem nesporného civilního řízení, jež má svou speciální úpravu v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, konkrétně v hlavě III zvláštní části zákona. Nicméně je nutné dodat, že v dědickém právu dochází k silnému provázání práva procesního a hmotného, přičemž hmotné právo je upraveno v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v hlavě III třetí části. Kromě těchto základních zákonů se na řízení o pozůstalosti vztahují i další právní předpisy, z nichž můžeme jmenovat například zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který se uplatní subsidiárně, vyhlášku Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy nebo zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

Pro řízení o pozůstalosti jsou v prvním stupni věcně příslušné okresní soudy, místně příslušný je pak zpravidla soud, v jehož obvodu měl zůstavitel v době smrti místo trvalého pobytu.[1] Pokud není možné toto místo určit, je příslušný soud, v jehož obvodu měl zůstavitel naposledy bydliště, kde se zdržoval, popřípadě kde byl jeho nemovitý majetek nebo kde zemřel. Rovněž je možné věc přikázat jinému soudu z důvodu vhodnosti. Příslušný soud pak po zahájení řízení o pozůstalosti rozhodne na základě rozvrhu vydaného předsedou krajského soudu na návrh příslušné notářské komory usnesením o pověření konkrétního notáře, který má sídlo v obvodu daného soudu, jako soudního komisaře k provedení všech úkonů řízení o pozůstalosti (až na některé výjimky, které musí vykonat soud sám). Tím je zaručena nestrannost.

Tato diplomová práce obsahuje vedle úvodu a závěru dvě stěžejní kapitoly. První kapitola pojednává o aktivech a pasivech pozůstalosti a dále se dělí na tři podkapitoly, které se věnují aktivům a pasivům pozůstalosti obecně, zjišťování aktiv a pasiv a společnému jmění manželů včetně jeho vypořádání v důsledku smrti jednoho z manželů.

První podkapitola vymezuje deskriptivní metodou obecně pojem aktiv a pasiv pozůstalosti, soustředí se na prostředky, z nichž jsou zjišťována, a rovněž řeší situace, kdy je pozůstalost bez majetku nebo s majetkem bez hodnoty či nepatrné hodnoty.

Další podkapitola je zaměřena na samotné zjišťování a vytvoření seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti, jakož i na řešení sporů, které kvůli pozůstalostnímu majetku v této fázi mezi dědici či jinými účastníky řízení často vznikají. Vedle toho se podkapitola zabývá i způsoby ocenění pozůstalostního majetku.

Vypořádání společného jmění manželů jsem záměrně zařadila do třetí podkapitoly, ačkoliv by si tato otázka mohla zasloužit i kapitolu samostatnou. Moje přesvědčení o tomto zařazení vyplývá z toho, že část vypořádaného majetku ze společného jmění spadá do aktiv pozůstalosti a zároveň do ní spadají i veškerá pasiva ze společného jmění manželů. Této problematice bude v práci věnována zvláštní pozornost. Podkapitola obsahuje i zmínku o právu bydlení po zániku manželství v důsledku smrti manžela, která se sice přímo nedotýká řízení o pozůstalosti, avšak považuji za vhodné jí věnovat krátkou pozornost, neboť úzce souvisí.

Druhá kapitola se soustředí na řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem, na jejímž začátku je vymezen pojem mezinárodního prvku a následně se zabývám hlavními prameny právní úpravy uplatňujícími se v České republice, kterými jsou zákon č. 91/2012 Sb., o

[1] Ust. § 3 odst.1 a § 98 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

mezinárodním právu soukromém, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 a dvoustranné či mnohostranné mezinárodní smlouvy.

O každém z těchto pramenů práva je pojednáno v samostatné podkapitole a v jejich rámci je vždy komparativně řešena otázka aplikační přednosti, pravomoc soudů k řízení o pozůstalosti, právo rozhodné a uznávání a výkon cizích rozhodnutí. Tuto strukturu jsem zvolila z toho důvodu, aby úprava vyplývající z jednotlivých pramenů byla pro čtenáře přehlednější a nedocházelo k nesrozumitelnosti a ke smísení předpisů.

Výsledkem této diplomové práce by mělo být vedle správného pochopení jednotlivých institutů a jejich provázanosti i odhalení nedostatků právní úpravy a zamyšlení se nad jejich legislativní nápravou de lege ferenda.

1 Aktiva a pasiva pozůstalosti

Řízení o pozůstalosti je typem nesporného občanskoprávního řízení, které si klade za cíl zjistit a rozhodnout o právních nástupcích zůstavitele (tj. dědicích) a zároveň jim potvrdit, co z pozůstalosti nabyli. Zjednodušeně můžeme říci, že pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, které po sobě zanechal v okamžiku své smrti. Jmění je tvořeno aktivy a pasivy pozůstalosti, které se v rámci pozůstalostního řízení zjišťují. Naproti tomu je nutné odlišovat pojem dědictví představující část pozůstalosti, jež připadá konkrétnímu dědici. Tato kapitola má za úkol přiblížit aktiva a pasiva pozůstalosti ve třech hlavních podkapitolách. V první podkapitole bude zaměřena pozornost na podrobný výklad pojmů, v druhé bude popsán proces zjišťování jmění zůstavitele a poslední podkapitola se věnuje vypořádání společného jmění manželů, které je nedílnou součástí řízení o pozůstalosti tehdy, jestliže zůstavitel měl v době své smrti manžela, neboť část vypořádaného majetku tvoří součást pozůstalosti.

1.1 Aktiva a pasiva pozůstalosti obecně

Jedním z hlavních úkolů řízení o pozůstalosti je zajištění přechodu majetku zůstavitele na dědice a zajištění práv věřitelů.[2] Zjišťování aktiv a pasiv naplňuje v řízení o pozůstalosti funkci majetkovou. Vedle majetkové funkce se v řízení vyskytuje též funkce legitimační, jejímž účelem je zjištění okruhu zůstavitelových dědiců a toto zjištění se na rozdíl od zjištění pozůstalostního majetku považuje za správné a konečné. Co tvoří aktiva a pasiva pozůstalosti definuje zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních (dále v textu diplomové práce též jen „***ZŘS***“) s ohledem na hmotné právo upravené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále v textu diplomové práce též jen „***Občanský zákoník***“) a této problematice budou věnovány samostatné podkapitoly.

Nabízí se otázka, co se stane, pakliže dojde při zjišťování k chybě a není zjištěn veškerý zůstavitelův majetek. Vzhledem k tomu, že jde o častý problém a stav zjištěného majetku není vždy naprosto spolehlivý a finální, nejsou usnesení navazující na zjišťovací řízení závazná pro osoby, které nebyly účastníky řízení, a za splnění určitých podmínek ani pro jeho účastníky.

[2] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 354. ISBN 978-80-7400-297-7.

Takové situace upravuje ZŘS, konkrétně v ustanoveních § 192 a § 193 týkajících se dodatečného projednání majetku, který se objeví po právní moci rozhodnutí o pozůstalosti nebo po právní moci rozhodnutí o zastavení řízení o pozůstalosti. To mimo jiné potvrzuje, jak bylo zmíněno v úvodu, že tato část řízení naplňuje funkci majetkovou, nikoli legitimační a uplatňuje se zde princip formální pravdy.

Vzhledem k tomu, že dědictví se nabývá s účinností ke dni smrti zůstavitele, popřípadě ke dni, který zůstavitel určil, či byla splněna stanovená podmínka, není potřeba se zabývat tím, že hodnota majetku se v průběhu doby, po kterou probíhá řízení o pozůstalosti, mění.

1.1.1 Aktiva pozůstalosti

Aktiva jsou vymezena v § 171 ZŘS. Odstavec 1 tohoto ustanovení říká, že *„Aktiva pozůstalosti tvoří majetek zůstavitele, který vlastnil v den své smrti, jakož i pohledávky a majetková práva, která sice vznikla teprve po jeho smrti, avšak mají původ v právních skutečnostech, jež nastaly za jeho života, a která by mu bez dalšího patřila, kdyby nezemřel, a právo na vypořádání společného jmění, které bylo zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo ještě za života zůstavitele a dosud nebylo vypořádáno.“*

Toto ustanovení vymezuje tři situace. První část představuje majetek zůstavitele, který vlastnil v době smrti. Tento majetek je tvořen nejen věcmi, ale i právy, a mezi tato aktiva řadíme rovněž majetek, který má být následně vydán jako odkaz.

Jako druhou část ustanovení chápeme pohledávky a majetková práva zůstavitele, která vznikla teprve po jeho smrti, ale mají původ v právních skutečnostech, které nastaly za jeho života. Pod takovými majetkovými právy si můžeme představit přeplatky za elektřinu nebo plyn, které jsou vyúčtovány až po smrti zůstavitele či přeplatky na dani, které vznikly vlivem plateb záloh.

Třetí část mluví o právu na vypořádání společného jmění, které bylo zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo ještě za života zůstavitele a dosud nebylo vypořádáno. Zde je důležité rozlišovat mezi manželstvím, které zaniklo v důsledku smrti zůstavitele, a manželstvím, které zaniklo jiným způsobem ještě za života obou manželů. Pakliže manželství zaniklo smrtí zůstavitele, bude soud (soudní komisař) v řízení o pozůstalosti rozhodovat o jeho vypořádání. Pokud však manželství zaniklo již během zůstavitelova života a do jeho smrti nebylo společné jmění manželů vypořádáno, řadíme mezi aktiva pozůstalosti právě jen právo na vypořádání. Tato problematika bude blíže řešena v podkapitole *1.3 Společné jmění manželů a jeho vypořádání*

Mezi aktiva pozůstalosti se neřadí práva, k jejichž přechodu na jiné osoby, které nejsou dědici a neodpovídají ani za zůstavitelovy dluhy, dochází přímo na základě zákona. Taková práva notář jakožto soudní komisař do soupisu aktiv a pasiv neuvádí. Dle § 1475 odst. 2 Občanského zákoníku se jedná o práva, která sloužila k uspokojování osobních potřeb zůstavitele nebo členů jeho domácnosti, např. potřeby bydlení či zajištění výživy.[3] Pro představu můžeme uvést, že půjde především o nároky vyplývající z pracovního poměru, z nemocenského pojištění a sociálního zabezpečení, dále nájem, pojistná plnění či autorská práva.[4] Pokud dojde k tomu, že neexistuje osoba, na kterou by práva či povinnosti přešly, dochází k jejich zániku.

1.1.2 Pasiva pozůstalosti

Pasiva pozůstalosti jsou rovněž vymezena v § 171 ZŘS, a to v jeho druhém odstavci, který je charakterizuje jako *„dluhy zůstavitele, které měl v době smrti, jakož i dluhy, které mají původ v právních skutečnostech, z nichž by měl plnit zůstavitel, kdyby mu v tom nezabránila jeho smrt“.*[5] Takové dluhy patří do pozůstalosti, i kdyby nebyly v době zůstavitelovy smrti ještě splatné, a zároveň dluhy, které byly vázány na osobu zůstavitele a jeho smrtí by zanikly, náleží do pozůstalosti za předpokladu, že je zůstavitel před svou smrtí uznal nebo byly uplatněny u orgánu veřejné moci, což vyplývá z § 1475 odst. 2 Občanského zákoníku.[6] Podobně jako přeplatky na zálohách na dani, elektřině či plynu u aktiv pozůstalosti můžeme mezi dluhy, mající původ v právních skutečnostech, z nichž by měl zůstavitel platit, kdyby nezemřel, zařadit jejich nedoplatky.

Pasiva dále představují *„náklady pohřbu, náklady některých osob na zaopatření a další dluhy, které vznikly po smrti zůstavitele, o nichž zákon stanoví, že je hradí dědici zůstavitele nebo že se hradí z pozůstalosti, popřípadě že jsou pasivem pozůstalosti“.*[7] Náklady na zaopatření náleží na základě § 1665 až § 1669 Občanského zákoníku a za splnění tam uvedených podmínek nepominutelnému dědici, který nemá právo na povinný díl, pozůstalému manželu, matce

---

[3] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 363. ISBN 978-80-7400-297-7.

[4] *Tamtéž*, s. 363-364

[5] Ust. § 171 odst. 2 písm. a) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

[6] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 531. ISBN 978-807502-345-2.

[7] Ust. § 171 odst. 2 písm. b) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zůstavitelova dítěte, která nebyla za zůstavitele provdána, pozůstalému rodiči či osobám, jež požívaly až do smrti zůstavitele bezplatné zaopatření v jeho domácnosti. Toto zaopatření dřívější zákonná úprava neznala a jde tak o novou součást pasiv pozůstalosti. Mezi dluhy vzniklé po smrti zůstavitele řadíme náklady na pořízení soupisu pozůstalosti a náklady vynaložené dědici pro splnění odkazů.

1.1.3 Zařazení do průběhu pozůstalostního řízení, prostředky a úkony při zjišťování

Zjišťování aktiv a pasiv je nedílnou součástí pozůstalostního řízení.[8] Úkolem soudního komisaře je již na začátku řízení získat základní představu o majetku a dluzích zůstavitele, které po své smrti zanechal. Prvotně je tato představa získávána z oznámení o úmrtí, z právních jednání pro případ smrti, jejichž šetřením se soudní komisař zabývá hned, jakmile obdrží spis, dále z listin upravujících manželský majetkový režim, které za určitých podmínek zkoumá před předběžným šetřením, v jeho průběhu nebo po něm a samotné zjišťování informací v rámci předběžného šetření. Poté soudní komisař přistupuje již ke konkrétnímu zjišťování.

1.1.3.1 Oznámení o úmrtí

Oznámení o úmrtí, nejde-li pouze o úmrtní list, které vystavují nemocnice, domovy důchodců či ústavy sociální péče, v nichž zůstavitel zemřel, obsahují zpravidla i informace o tom, jaký majetek měl zůstavitel v tomto zařízení uložený nebo měl u sebe.[9] Pokud vystavuje oznámení policie, je součástí oznámení rovněž majetek, který měl zůstavitel u sebe, nebo byl nalezen v jeho bytě, zemřel-li tam. Tyto věci se následně předávají do úschovy soudu.

---

[8] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 526. ISBN 978-807502-345-2.

[9] *Tamtéž*, s. 532

1.1.3.2 Právní jednání pro případ smrti

Poté, co je soudem zahájeno řízení o pozůstalosti, ať už na návrh nebo bez návrhu, soud na základě § 101 ZŘS pověří usnesením konkrétního notáře jako soudního komisaře a předá mu spis.

Soudní komisař s ohledem na § 140 odst. 1 ZŘS a § 75 odst. 1 Jednacího řádu pro okr. a kraj. soudy neprodleně provede dálkovým přístupem šetření v Evidenci právních jednání pro případ smrti, kterou vede Notářská komora České republiky. V této evidenci jsou vedeny pouze závěti a jiné listiny, které byly sepsány formou notářského zápisu nebo jinou formou a byly u notáře uloženy.[10] Je-li v Evidenci zjištěno, že taková listina existuje, soudní komisař zjistí její stav a obsah nebo požádá o toto zjištění notáře či soud[11], který má dané listiny u sebe. Pokud jde o listiny, které byly u notáře uloženy v úschově, ale nebyly sepsány formou notářského zápisu, zjistí se obsah takové listiny veřejně dle § 143 odst. 1 ZŘS. O zjištění stavu a obsahu listin sepíše notář protokol.

V těchto listinách, kterými jsou nejčastěji závěť a dědická smlouva, ale i v dovětku nebo v listině o povolání správce pozůstalosti, je kromě údaje o povolání vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti zpravidla specifikován pozůstalý majetek zůstavitele a někdy i jeho dluhy.[12] Zůstavitel v závěti zpravidla rozděluje svou pozůstalost mezi dědice a jejím prostřednictvím jsou získávány údaje o nemovitých věcech, bankovních účtech zůstavitele, jeho podílech v obchodních korporacích nebo o movitých věcech.

Na zkoumání těchto údajů je potřeba se zaměřit i při předběžném šetření, neboť informace o majetku vyplývající z pořízení pro případ smrti nemusí být úplné a je potřeba je blíže specifikovat. Například, když zůstavitel pojednává v závěti o svém automobilu, je potřeba upřesnit výrobce automobilu, rok výroby, barvu a identifikační číslo. Údaje v závěti nemusí být též aktuální, a to z důvodu prodeje zmíněného majetku, jeho ztráty, zničení apod.

V průběhu předběžného šetření nebo i později mohou vycházet najevo další listiny, které nebyly evidované, a také u nich je potřeba zjistit jejich stav a obsah, neboť by mohly obsahovat

---

[10] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 387. ISBN 978-807502-345-2.

[11] U soudu jsou uloženy závěti a listiny pořízené před 1. 1. 1993, které byly sepsány prostřednictvím dřívějšího státního notářství.

[12] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 533. ISBN 978-807502-345-2.

důležité informace o majetku a dluzích zůstavitele a soud (soudní komisař) by je měl v rámci zjišťování majetku ověřovat a upřesňovat.

1.1.3.3 Listiny o manželském majetkovém režimu

Kromě šetření v Evidenci právních jednání pro případ smrti provádí soudní komisař i šetření v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu. Tato evidence je na základě § 35a odst. 1 písm. b) Notářského řádu rovněž vedena Notářskou komorou České republiky. Zjišťování stavu a obsahu se provádí obdobně jako u pořízení pro případ smrti, sepíše se protokol a připojí se ověřená kopie dané listiny. Výtisk o výsledku šetření se založí do spisu.

Tyto listiny obsahují především údaje o tom, zda byl zákonný majetkový režim manželů nějakým způsobem upraven, a co patří či nepatří do společného jmění manželů. Soudní komisař z evidence zjistí, jestli existuje smlouva, dohoda nebo rozhodnutí soudu o úpravě společného jmění manželů a u jakého notáře či soudu je uložena.

Podle § 75 odst. 2 Jednacího řádu pro okr. a kraj. soudy by měl soudní komisař provádět toto šetření až po předběžném šetření, nicméně pokud soudní komisař ze spisu převzatého od soudu, který zpravidla obsahuje úmrtní list, ví, že zůstavitel žil v manželství, může provést dálkové šetření ještě před předběžným šetřením, neboť v takových případech se provádí vždy a je to v rámci řízení efektivnější. Naopak po předběžném šetření se provede zejména tehdy, jestliže nebylo ze spisu možné zjistit, zda byl zůstavitel ženatý či zůstavitelka vdaná, nebo když manželství zaniklo před smrtí zůstavitele rozvodem, ale společné jmění manželů nebylo doposud vypořádáno, a je rovněž potřeba zjistit, jakým režimem se společné jmění řídilo a co do něj patřilo.[13] Tyto druhy režimů budou blíže popsány v podkapitole *1.3.1 Režimy společného jmění manželů a jejich vznik*.

[13] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 535. ISBN 978-807502-345-2.

1.1.3.3.1. Evidence listin

Ustanovení § 35d odst. 1 Notářského řádu obsahuje výčet dokumentů, které jsou v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu vedeny. Tato evidence funguje od 1. 1. 2014 a navazuje na dřívější Centrální evidenci manželských smluv, která byla vedena od 1. 7. 2009. Nynější evidence obsahuje všechny manželské smlouvy uzavřené od 1. 7. 2009 a rozhodnutí soudů od 1. 1. 2014, ale i dohody, které byly uzavřeny podle dřívější právní úpravy a o jejichž evidenci zažádali oba manželé. Jsou jimi:

- *„smlouvy manželů nebo snoubenců o manželském majetkovém režimu odlišném od zákonného režimu,*
- *dohody manželů o změně smluveného režimu,*
- *smlouvy manželů o změně manželského majetkového režimu založeného rozhodnutím soudu,*
- *rozhodnutí soudu, kterými soud zrušil nebo obnovil společné jmění manželů nebo zúžil jeho stávající rozsah a*
- *rozhodnutí soudu, kterými soud změnil manželský majetkový režim založený rozhodnutím soudu nebo smluvený manželský majetkový režim“.*[14]

Na základě § 35d odst. 2 Notářského řádu vyžadují smlouvy o manželském majetkovém režimu formu notářského zápisu a jsou do evidence zařazovány prostřednictvím dálkového přístupu bez zbytečného odkladu notářem, který smlouvu nebo dohodu sepsal. Zápisy údajů o rozhodnutích soudu provádí Notářská komora České republiky na základě stejnopisů těchto rozhodnutí zasílaných jí soudy v elektronické podobě.

1.1.3.3.2. Neevidované listiny

Manželské smlouvy, které uzavřeli manželé před 1. 7. 2009 a rozhodnutí soudu před 1. 1. 2014 nejsou bohužel evidovány a soudní komisař musí v rámci předběžného šetření zjišťovat, zda nebyl majetkový režim upraven na základě takovýchto právních jednání. To může v důsledku přinášet řadu problémů, neboť nebude-li taková smlouva v rámci předběžného šetření ani poté předložena, soudní komisař bude vycházet z režimu vyplývajícího ze zákona. Ten však

[14] Ust. § 35d odst. 1 zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

nemusí odpovídat skutečnosti, pozůstalostní jmění bude zjištěno v nesprávném rozsahu a dojde ke sporům mezi pozůstalým manželem, dědici a případně i jinými osobami (např. věřiteli zůstavitele).

1.1.3.4 Předběžné šetření

Výše zmíněné postupy jsou velmi důležité a musí proběhnout vždy. Stěžejní informace jsou nicméně získávány až při předběžném šetření, jehož součástí je sepsání protokolu o předběžném šetření s osobou, která měla k zůstaviteli určitý vztah. Většinou půjde o manžela, děti zůstavitele, jiného příbuzného či dědice ze závěti. Protokol je často sepisován pouze s jednou osobou, jejímž prostřednictvím se notář jako soudní komisař snaží získat informace sloužící ke zjištění všech potencionálních dědiců a nabytí základní představy o majetkových poměrech zůstavitele. Cílem tohoto šetření je posouzení, zda proběhne další řízení o pozůstalosti či nikoliv. V případě, že nebude zjištěn dostatečný majetek, dojde k zastavení řízení podle § 153 nebo § 154 ZŘS, v opačném případě proběhne další řízení.

Není-li to ze spisu jasné, je v této fázi také důležité zjistit, zda zůstavitel po sobě zanechal pozůstalého manžela, popřípadě k jakému dni byl uzavřen sňatek a jakým způsobem byly upraveny jejich majetkové poměry, tedy šlo-li o režim zákonný, který upravuje společné jmění manželů, režim smluvený či režim upravený na základě rozhodnutí soudu.[15] Rovněž se zkoumá, které věci měl zůstavitel ve spoluvlastnictví.

Na základě předběžného šetření získává soud (soudní komisař) základní přehled o majetku zůstavitele, který tvoří mimo jiné nemovité věci, jejichž výčet stanoví § 498 odst. 1 Občanského zákoníku, kdy nemovitými věcmi chápeme *„pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon. Stanoví-li zákon, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.“* Mezi nemovité věci řadíme i jednotky v bytovém spoluvlastnictví podle § 1158 a § 1159 Občanského zákoníku, tedy byty a nebytové prostory. Další významnou součástí pozůstalostního majetku jsou vkladní knížky, účty zůstavitele vedené v jakékoliv měně, vklady, pohledávky, bezpečnostní schránky v bankách,

[15] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 539. ISBN 978-807502-345-2.

hotovostní peníze, cenné papíry, motorová vozidla, podíly v bytových družstvech, v obchodních společnostech, akcie, obchodní závod, zbraně, nábytek, spotřebiče, ošacení a jiný majetek a cennosti.[16] Výše zmíněné položky naplňují znaky vymezení aktiv pozůstalosti.

V průběhu předběžného šetření je na místě zaměřit se i na dluhy, jež měl zůstavitel v době své smrti a náklady pohřbu, které představují pasiva pozůstalosti. Dluhem rozumíme plnění, které byl zůstavitel povinen poskytnout jiné osobě. Zároveň zde uvažujeme o dluzích spadajících do společného jmění manželů, jejichž vypořádání bude upraveno v podkapitole *1.3.3 Seznam aktiv a pasiv společného jmění manželů*.

Problémem, ke kterému může docházet při sepisování protokolu, je, že osoba předvolaná k předběžnému šetření často nemá dostatek informací o dluzích zůstavitele a je proto potřeba, aby soud (soudní komisař) i sám jednal a získal potřebné údaje. K tomuto účelu slouží dle § 140 ZŘS šetření v seznamech nebo systémech upravených zvláštními právními předpisy. Tyto systémy, které vede například Notářská komora České republiky (Evidence právních jednání pro případ smrti, Evidence listin o manželském majetkovém režimu (viz výše)), Český úřad zeměměřičský a katastrální či různá ministerstva, obsahují informace o právních jednáních zůstavitele a dalších skutečnostech, které mají význam pro další řízení a pro vydání rozhodnutí o pozůstalosti. Soud (soudní komisař) má na základě § 141 ZŘS právo vyžadovat takové informace i od fyzických a právnických osob.

Notář musí šetření v Evidenci právních jednání pro případ smrti provést vždy hned na začátku řízení o pozůstalosti. Dále provádí šetření zejména v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu, katastru nemovitostí, obchodním a živnostenském rejstříku, insolvenčním rejstříku a rejstříku zástav. Jeli to možné, je zjišťování těchto údajů prováděno dálkovým přístupem.

Jak bylo zmíněno výše, informace ohledně majetkových poměrů mohou být požadovány i od fyzických a právnických osob, které nevedou takové systémy, a každá osoba má povinnost případné informace či listiny poskytnout. Odmítnout může jen ze stejného důvodu, z jakého je možné odmítnout vypovídat jako svědek, tedy v případě, že by osoba takovým jednáním způsobila nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. Těmto osobám, pokud nejsou zároveň dědici, přísluší náhrada hotových výdajů.

---

[16] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 539-542. ISBN 978-807502-345-2.

Jde-li o nezletilého zůstavitele a je zřejmé, že po sobě nezanechal žádný majetek, soud (soudní komisař) toto podrobné šetření u třetích osob neprovádí.[17]

1.1.4 Pozůstalost bez majetku

Řízení o pozůstalosti je obligatorním řízením, musí být zahájeno po smrti každé fyzické osoby a soud (soudní komisař) se musí umět vypořádat se všemi situacemi, které mohou při řízení nastat.[18] Jedním z takových případů je situace, kdy není v rámci předběžného šetření zjištěn žádný majetek zůstavitele nebo pouze majetek bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty a řízení o pozůstalosti by bylo bezpředmětné a ekonomicky neefektivní, neboť není majetek, který by mohli dědici nabýt. Nastanou-li takové okolnosti, soud řízení zastaví.

ZŘS na rozdíl od dřívější úpravy v zákoně č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále v textu diplomové práce též jen „***OSŘ***“) přináší dva různé důvody zastavení řízení o pozůstalosti.

První důvod je upraven v § 153 ZŘS, podle kterého soud řízení o pozůstalosti zastaví, jestliže po sobě zůstavitel nezanechal žádný majetek patřící do pozůstalosti. Je však toto ustanovení v praxi vůbec použitelné? Každá fyzická osoba po sobě zanechá vždy alespoň nějaký majetek, i když jde často o majetek bez hodnoty, v podobě obnošeného ošacení. Vzhledem k tomu, že zákonodárce v ZŘS podřídil majetek bez hodnoty stejnému režimu jako majetek nepatrné hodnoty, na rozdíl od dřívější úpravy v OSŘ, otevírá se prostor pro diskuzi, zda bylo toto řešení vhodné. Vlivem praxe ale dochází k extenzivnějšímu výkladu § 153 ZŘS a podle tohoto ustanovení se postupuje i v některých případech majetku bez hodnoty.[19]

Je-li řízení o pozůstalosti ukončeno tímto způsobem, je jediným účastníkem této části řízení vypravitel pohřbu.[20] Usnesení o zastavení řízení není potřeba doručovat a není proti němu dle § 129 písm. d) ZŘS přípustné ani odvolání. Takové usnesení obsahující výrok, den vydání a podpis soudního komisaře (odůvodnění není pro nepřípustnost odvolání podle § 124 odst. 2 ZŘS nutné), by stačilo v písemné formě založit do spisu. Vzhledem k tomu, že usnesení však musí

---

[17] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 545. ISBN 978-807502-345-2.

[18] MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 287. ISBN 978-80-7502-122-9.

[19] *Tamtéž*, s. 288

[20] Ust. §110 odst. 2 zákona č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

v praxi obsahovat i výrok o odměně a náhradách soudního komisaře a tento výrok musí být vždy odůvodněn, dochází k tomu, že usnesení je vyhotoveno obvyklým způsobem s odůvodněním.[21] Nutnost odůvodnění výroku o odměně a náhradách vyplývá z § 124 odst. 2 ZŘS, podle kterého je výrok o odměně a náhradách soudního komisaře jedním z výroků rozhodnutí, kterým se řízení končí a odůvodnění takového výroku bude muset obsahovat tedy i usnesení o zastavení řízení o pozůstalosti. Odměnu a hotové výdaje zde platí notáři stát. Dle mého názoru ale, vyplývá-li ze zákona, že se výrok o zastavení řízení neodůvodňuje, je odůvodnění výroku o odměně soudnímu komisaři nadbytečné, neboť odměna notáře činí v tomto případě podle Notářského tarifu 400,- Kč.

1.1.5 Pozůstalost s majetkem bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty

Pozůstalost s majetkem bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty upravuje § 154 ZŘS. Za této okolnosti je majetek vydán tomu, kdo se postaral o pohřeb a řízení je zastaveno, neboť by bylo nehospodárné. Na rozdíl od § 153 ZŘS spočívá toto rozhodnutí na úvaze soudu, protože existuje riziko, že v rámci předběžného šetření nemusel být zjištěn veškerý majetek zůstavitele, a soud tak někdy raději vede běžné pozůstalostní řízení.[22]

Usnesení o zastavení řízení se doručuje pouze vypraviteli pohřbu, neboť pro něj představuje nabývací titul k vydanému majetku, a zároveň je i jediným účastníkem řízení. Proti usnesení není odvolání přípustné.

Vydat majetek vypraviteli pohřbu je možné pouze za předpokladu, že s jeho nabytím vypravitel souhlasí. Jelikož takto získaný majetek není dědictvím, vypravitel pohřbu neodpovídá za dluhy zůstavitele. V praxi však velmi často dochází právě k tomu, že vypravitel pohřbu s nabytím majetku nesouhlasí. Pod takovými případy si můžeme představit situaci, kdy pohřeb vypraví obecní úřad, pro který by nabytý majetek jiný než finanční byl pouze na obtíž. Majetek odmítají osoby rovněž z obavy, že s ním bude spojena i řada povinností, jako je vyklizení bytu po zůstaviteli nebo jiné náklady.[23] Zejména z těchto důvodů pak soud musí vést celé

[21] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 545-546. ISBN 978-807502-345-2.

[22] MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 288. ISBN 978-80-7502-122-9.

[23] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 548. ISBN 978-807502-345-2.

pozůstalostní řízení, které je nehospodárné, a jehož náklady často překročí hodnotu pozůstalosti. Bylo by tedy na místě, aby zákonodárce přišel se schůdnějším řešením tohoto problému, aby nedocházelo ke zbytečným průtahům a majetek bylo možné vydat třeba tomu, kdo by o něj projevil zájem (např. azylové domy či organizace poskytující pomoc bezdomovcům, které jinak pořádají veřejné sbírky k získání oblečení a jiných potřeb), a řízení mohlo být zastaveno.

Hodnotu majetku je nutné vždy posuzovat v době úmrtí zůstavitele s ohledem na životní úroveň společnosti, obvyklé ceny, konkrétní místní podmínky i životní situaci onoho zůstavitele a jeho rodiny. Za majetek nepatrné hodnoty je tak dnes považován majetek, jehož cena nepřesahuje částku 20.000,- Kč, avšak s ohledem na životní úroveň zůstavitele a náklady pohřbu se může tato částka v jednotlivých případech až o několik tisíc lišit.

§ 154 odst. 2 ZŘS obsahuje ustanovení, podle nějž se spory o to, kdo vypravil pohřeb, řeší prostřednictvím obecných ustanovení upravujících spory o dědické právo. K takovým sporům dochází však jen sporadicky, neboť osoba bývá zpravidla známa a je uvedena v dokladech o vypravení pohřbu.[24]

Usnesení o zastavení řízení dle § 153 a § 154 ZŘS je usnesením, kterým se řízení o pozůstalosti končí a má obdobné účinky jako rozhodnutí o dědictví. S ohledem na nepřípustnost odvolání nabývá usnesení dle §153 právní moci jeho vydáním a usnesení dle § 154 jeho doručením vypraviteli pohřbu.

V případě, že se po právní moci objeví majetek tvořící aktivum pozůstalosti a též pasivum, dojde obligatorně k dodatečnému projednání podle § 192 ZŘS. Výsledkem takového řízení může být opět zastavení řízení, nebo projednání pozůstalosti. K projednání nedojde, vyjdou-li najevo pouze majetková pasiva, a to z toho důvodu, že zde nebude žádný dědic, který by za zůstavitelovy dluhy chtěl odpovídat a vypravitel pohřbu za dluhy neodpovídá.[25] Účastníky dodatečného řízení o pozůstalosti jsou všechny osoby, o nichž lze mít za to, že jsou dědici.[26]

---

[24] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 546. ISBN 978-807502-345-2.

[25] MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, s. 358. ISBN 978-80-7502-122-9.

[26] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 549. ISBN 978-807502-345-2.

1.2 Zjišťování aktiv a pasiv

Nebylo-li řízení o pozůstalosti po předběžném šetření zastaveno pro nedostatek majetku, majetek bez hodnoty nebo majetek nepatrné hodnoty, musí soud (soudní komisař) přistoupit ke zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti podle § 172 a § 173 ZŘS.

1.2.1 Zjišťování aktiv

Na základě § 172 ZŘS soud zjišťuje aktiva pozůstalosti *„především ze soupisu pozůstalosti nebo ze seznamu pozůstalostního majetku anebo ze společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku“.*[27] Nelze-li je takto zjistit *„soud aktiva pozůstalosti objasní z údajů dědiců a uvede je v seznamu aktiv.“*[28]

Soupis pozůstalosti lze označit jako nejspolehlivější formu zjištění pozůstalostního jmění a určení čisté hodnoty majetku zůstavitele v době jeho smrti. Jměním rozumíme dle § 495 Občanského zákoníku veškerý majetek (aktiva) a dluhy (pasiva) zůstavitele, pasivům bude věnována pozornost v následující podkapitole.

Můžeme rovněž hovořit o tom, že takový soupis plní zajišťovací funkci, neboť se jím zachytí stav majetku v době krátce po úmrtí zůstavitele, a dále slouží jako podklad soudu pro rozdělení pozůstalosti.[29] Takový soupis soud nařizuje za předpokladu, že je naplněna některá z taxativních podmínek § 1685 Občanského zákoníku. Zejména jde o případy, kdy dědic uplatní právo výhrady soupisu, je-li to nutné pro výpočet velikosti povinného dílu pro nepominutelného dědice nebo je-li dědicem osoba, která není plně svéprávná nebo je neznámá či neznámého pobytu. Přistoupí-li soud (soudní komisař) k rozhodnutí, že je potřeba soupis pozůstalosti provést, rozhodne o tom dle § 177 odst. 1 ZŘS usnesením, proti němuž je přípustné odvolání. O nařízení soupisu pozůstalosti je povinen vyrozumět všechny osoby uvedené v § 1684 Občanského zákoníku, které mají právo být soupisu přítomny. Soud dle § 178 odst. 2 ZŘS vyrozumí osoby o konání soupisu minimálně 15 dnů přede dnem jeho konání. § 1684 odst. 2 Občanského zákoníku obsahuje výjimku, kdy se tyto osoby vyrozumívat nemusí, zejména tehdy,

---

[27] Ust. § 172 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
[28] Ust. § 172 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
[29] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 495. ISBN 978-80-7598-412-8.

nachází-li se zůstavitelův majetek v nebezpečí a hrozí-li jeho zcizení nebo smísení s majetkem dědiců. Soupis se provádí vždy za přítomnosti soudního komisaře nebo jeho zaměstnance. Kromě něj a výše zmíněných osob se může soupisu účastnit i soudní znalec. Pokud k soupisu dochází na základě § 1684 odst. 2 Občanského zákoníku, musí se soupisu účastnit vedle soudního komisaře či jeho zaměstnance i dva svědci.[30]

Soupis pozůstalosti se uvede v protokolu. V souladu s § 179 ZŘS musí protokol obsahovat kromě obecných náležitostí i údaje o tom, z jakého důvodu se soupis provádí, které osoby byly přítomny a jaké dotazy a připomínky pokládaly, případně prohlášení svědků, že soupis byl proveden řádně a úplně.

Nejdůležitější částí protokolu je popis majetku zůstavitele, podle kterého je možné jednotlivé věci identifikovat. Je nutné, aby předměty byly popisovány dostatečně určitě a nemohlo dojít k jejich záměně, zároveň je ale nutné pamatovat a přítomné připomínkující osoby upozornit na to, že čím podrobněji je majetek popisován, tím se soupis majetku stává časově náročnějším a rovněž i finančně nákladnějším.

Vedle majetku nacházejícího se na daném místě se do soupisu majetku zahrnují i aktiva a pasiva zjištěná z listin a dokumentů nalezených na místě soupisu nebo zjištěných při jednání s účastníky pozůstalostního řízení.[31] Z toho vyplývá, že soupis se v průběhu řízení o pozůstalosti může doplňovat, upravovat či z něj mohou být vyřazovány věci, jejichž vlastníkem nebyl zůstavitel, ale jiná osoba, která prokázala k věci vlastnické právo.

Jak bylo zmíněno, soupis pozůstalosti je náročný nejen časově, ale i finančně a soud (soudní komisař) k němu proto přistupuje jen výjimečně a nahrazuje jej především seznamem pozůstalostního majetku nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku dle § 1687 Občanského zákoníku. Tato možnost nahrazení spočívá čistě na uvážení soudu a nemá vliv na kvalitu a úplnost zjištění pozůstalostního majetku. Za některých okolností ale soupis nahradit nelze a soud musí rozhodnout o jeho provedení. Jde o situace, kdy soud dojde k závěru, že případ je příliš složitý, s nahrazením nesouhlasí všichni dědici nebo jiné osoby, které jsou

---

[30] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 552. ISBN 978-807502-345-2.

[31] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 496. ISBN 978-80-7598-412-8.

účastníky řízení pouze při provádění soupisu, tedy věřitelé nebo nepominutelní dědici, nebo má být soupis proveden v době, kdy nejsou ještě známi všichni dědici.[32]

Seznam pozůstalostního majetku předkládá správce pozůstalosti, který byl povolán zůstavitelem. Nebyl-li správce pozůstalosti ustanoven, jmenuje jej pouze za tímto účelem soud. Takovým správcem může být i některý z dědiců. Soud rovněž stanoví lhůtu, v níž má být seznam vyhotoven. Jelikož § 1414 Občanského zákoníku ukládá správci povinnost vést o spravovaném majetku záznamy, nemělo by být pro něj vytvoření seznamu nikterak obtížné. Správce může požádat soud o nahlédnutí do spisu, aby mohl získat potřebné informace k tomu, aby byl seznam úplný a kompletní a soud mu musí za tímto účelem vyhovět.[33] Spravuje-li pozůstalost více dědiců, vytvoří každý správce seznam ohledně té části majetku, kterou spravuje.

Obsah seznamu musí potvrdit všichni dědici a následně soud usnesením rozhodne o jeho nahrazení za soupis pozůstalosti.[34] Pokud některý z dědiců odmítne, musí být proveden soupis. Správci náleží odměna a náhrada hotových výdajů, kterou stanoví soudní komisař.[35]

Další variantou, jak zjistit pozůstalostní majetek, je společné prohlášení všech dědiců o pozůstalostním majetku. Tento způsob se v praxi využívá nejčastěji a týká se jednoduchých případů. Dle judikatury však soud, na rozdíl od seznamu pozůstalostního majetku, může rozhodnout o nahrazení soupisu pozůstalosti společným prohlášením dědiců jen tehdy, jestliže dědici takové prohlášení soudu sami předložili a nahrazení navrhli.[36] Soud o něm rozhoduje usnesením, které je doručováno účastníkům, a je proti němu možné odvolání. O nahrazení může rozhodnout i v případě, kdy soupis pozůstalosti byl již nařízen, ale dědici musí dle § 177 odst. 2 ZŘS o jeho nahrazení požádat a dodat společné prohlášení. Soud pak usnesení o nařízení soupisu pozůstalosti zruší a rozhodne o nahrazení.

V praxi se setkáváme i s tím, že se jednotlivé způsoby zjišťování majetku kombinují. Například ohledně obchodního závodu učiní soupis majetku správce pozůstalosti a soupis zbylého majetku je nahrazen společným prohlášením dědiců.

---

[32] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 510. ISBN 978-80-7598-412-8.

[33] *Tamtéž*, s. 511

[34] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 554. ISBN 978-807502-345-2.

[35] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 511. ISBN 978-80-7598-412-8.

[36] Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 6. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3604/2017

§ 172 odst. 2 ZŘS obsahuje čtvrtou a poslední možnost zjištění aktiv pozůstalosti, nejsou-li zjištěny některým z výše uvedených způsobů, a to sestavení seznamu aktiv ze sdělených údajů dědiců. Tyto údaje ale nemají charakter prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku, který by nahrazoval soupis pozůstalosti, a slouží pouze jako podklad, ze kterého je možné vycházet. Jde o nejjednodušší způsob zjištění pozůstalostního majetku, který je však nejméně spolehlivý, a bude jej možné uplatnit, pouze pokud žádný z dědiců neuplatní výhradu soupisu a pro konání soupisu nebude ani jiný důvod.[37]

Nastanou-li během zjišťování pozůstalostního majetku spory dědiců o to, jaký majetek patří do pozůstalosti a jaký ne, ke spornému majetku se v řízení o pozůstalosti dle § 172 odst. 2 ZŘS přihlížet nebude a každý dědic se bude moci domáhat svých práv k danému majetku žalobou mimo řízení o dědictví, jak vyplývá i z judikatury Nejvyššího soudu.[38]

Do této podkapitoly bychom mohli zařadit i zjišťování aktiv společného jmění manželů, kterému bude ale věnována bližší pozornost v podkapitole 1.*3.3 Seznam aktiv a pasiv společného jmění manželů*.

1.2.2 Zjišťování pasiv

Na rozdíl od předchozí podkapitoly, která se věnovala zjišťování aktiv prostřednictvím soupisu pozůstalosti, seznamu pozůstalostního majetku, společného prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku a údajů dědiců, jsou pasiva pozůstalosti zjišťována soudem (soudním komisařem) vlastním šetřením, prověřením přihlášek věřitelů, svoláním věřitelů a rovněž z údajů dědiců.[39] Důvodem toho je, že dědici často nemají velký přehled o zůstavitelových dluzích nebo o nich mlčí.

Vlastní šetření představuje postup, kdy soud (soudní komisař) podává dotazy (k čemuž ho opravňuje § 141 ZŘS) k třetím osobám, typicky bankám, aby zjistil, u kterých bank byly vedeny zůstavitelovy účty, a rovněž které z nich měly pohledávky za zůstavitelem. Uplatňuje se zde

---

[37] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 555. ISBN 978-807502-345-2.

[38] Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 5455/2007

[39] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 285. ISBN 978-80-7400-266-3.

vyšetřovací princip, neboť soud je povinen zjistit všechny skutečnosti potřebné pro rozhodnutí v řízení a není vázán pouze na tvrzení uváděná účastníky ani na navržené důkazy.

Z praxe je velice častým způsobem zjištění pasiv pozůstalosti podání věřitelů, kteří jakmile se dozvědí, že došlo k úmrtí dlužníka – zůstavitele, přihlašují své pohledávky, aby je mohli uplatnit vůči dědicům. Těmito věřiteli jsou zejména dodavatelé energií nebo služeb, zdravotní pojišťovny, banky či finanční úřady.[40] Jako podklad slouží různé druhy listin.

Pasiva mohou být zjišťována i z jiných dokumentů, jako je například výpis z katastru nemovitostí, ze kterého může vyplývat zástavní právo k nemovité věci zajišťující určitou pohledávku.

Svolání věřitelů neboli konvokace je upravena v § 174 ZŘS. Jde o institut, jehož smyslem je ochrana dědiců před nároky věřitelů, kteří by své pohledávky chtěli uplatňovat později. Nutno říci, že této ochrany je ale docíleno pouze u předlužených pozůstalostí, které byly předluženy již během projednávání pozůstalosti nebo až následně po skončení řízení o pozůstalosti, když se objeví věřitel a s ním i dluh, který činí pozůstalost předluženou.[41] Jako ukázka slouží situace, kdy dědic uplatnil právo na výhradu soupisu a nabyl pozůstalost ve výši 2.000.000,- Kč. Pasiva pozůstalosti dosahovala taktéž výše 2.000.000,- Kč a po uspokojení všech věřitelů se pozůstalost stala vyčerpanou. Objeví-li se později neznámý věřitel a bude-li se domáhat uspokojení své pohledávky, bude potřeba zkoumat právě to, zda dědic navrhl svolání věřitelů či nikoli. Pokud došlo ke konvokaci, nemá věřitel žádný nárok a jeho pohledávka uhrazena nebude. V opačném případě bude dědic podle § 1713 Občanského zákoníku vázán až do výše, v jaké by věřitel dosáhl uspokojení při likvidaci pozůstalosti a dojde k prolomení § 1706 Občanského zákoníku, který říká, že dluhy zůstavitele hradí dědic, který uplatnil výhradu soupisu, jen do výše ceny nabytého dědictví. Dědic by posléze musel uhradit zůstavitelovy dluhy podle ustanovení o likvidaci dědictví a zásad uvedených v § 273 odst. 1 a 4 ZŘS.[42]

„Na návrh dědice, který si vyhradil soupis pozůstalosti, nebo toho, kdo spravuje pozůstalost, soud usnesením vyzve věřitele zůstavitele, aby u něho přihlásili a listinami doložili své pohledávky, a poučí je, jak mohou pohledávky přihlásit a jaké jsou následky toho, když

---

[40] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 556. ISBN 978-807502-345-2.

[41] BALADOVÁ, O. *Zamyšlení nad konvokací věřitelů*. Ad Notam, 4/2018, s. 17

[42] Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1828/2009

pohledávky nepřihlásí."[43] Soud zároveň stanoví lhůtu nejméně tři měsíce od vyvěšení usnesení na úřední desce soudu k podání přihlášky a doložení pohledávky věřitele. Usnesení se vyvěšuje na úřední desce soudu, v odůvodněných případech se též zveřejňuje prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků. Desátým dnem po dni vyvěšení platí, že vyhláška byla doručena a po třiceti dnech se sejme.[44] V této souvislost lze uvažovat nad tím, zda tříměsíční lhůta pro přihlášení pohledávek není zbytečně dlouhá. Lhůta je stanovena s ohledem na to, aby se všichni případní věřitelé měli možnost s usnesením seznámit. Dle mého názoru tak ale dochází k průtahům v pozůstalostním řízení, které by standardně mělo trvat pouze v řádu několika měsíců, neboť tím, že se tři měsíce čeká na přihlášení pohledávek, nebude možné v řízení pokračovat. V důsledku toho se pak soud (soudní komisař) často potýká s problémy, kdy jej dědici neustále kontaktují a stěžují si, že řízení o pozůstalosti nijak nepostupuje. Tato lhůta samozřejmě není jediným důvodem, pro který se řízení o pozůstalosti protahuje, nicméně si myslím, že by mohla být zákonodárcem částečně zkrácena.

Následky nepřihlášení lze nalézt v § 1712 odst. 1 Občanského zákoníku, který říká, že pokud věřitel nepřihlásí pohledávky ve stanovené lhůtě, nemá vůči dědici právo na uhrazení dluhu, pakliže byla pozůstalost vyčerpána. To ovšem neplatí, jestliže dědic o pohledávce věděl, pohledávka byla zajištěna zástavním nebo jiným věcným právem nebo pokud nebyla pozůstalost vyčerpána.

Stejně jako u aktiv pozůstalosti, může i tady docházet ke sporům týkajícím se různých skutkových tvrzení dědiců či věřitelů. Pokud budou kupříkladu dědici tvrdit, že určitý dluh do pasiv nepatří, protože jej zůstavitel ještě za svého života uhradil, a věřitel bude tvrdit opak a požadovat splnění dluhu, nebude toto pasivum do pozůstalosti zařazeno a projednáno, neboť soud nemůže dle judikatury Nejvyššího soudu v rámci řízení o pozůstalosti provádět dokazování ke sporným pasivům. Stejné platí i pro případ, nastanou-li spory mezi dědici navzájem.

---

[43] Ust. § 174 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

[44] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 556-557. ISBN 978-807502-345-2.

1.2.3 Seznam aktiv a pasiv

Dospěje-li soud (soudní komisař) na základě provedených šetření k závěru, že byl zjištěn všechen majetek pozůstalosti představující aktiva a zároveň byla zjištěna i veškerá pasiva pozůstalosti, vytvoří seznam aktiv a pasiv pozůstalosti. Do tohoto seznamu zařadí pouze nesporná aktiva a pasiva a následně přistoupí k jejich oceňování (viz níže).

1.2.3.1 Spory o aktiva a pasiva

V rámci předešlých podkapitol byla již okrajově zmíněna problematika týkající se sporů o aktiva a pasiva, která bude nyní blíže rozebrána.

V průběhu pozůstalostního řízení dochází ke sporům, které se snaží právní předpisy regulovat, ať již jde o spory o samotné dědické právo nebo spory týkající se právě aktiv a pasiv pozůstalosti. Tyto spory se nejčastěji týkají skutečností, kdy není jasné, zda byl zůstavitel vlastníkem určité věci, věc náležela do spoluvlastnictví s jinou osobou nebo společného jmění manželů nebo zda měl zůstavitel pohledávku vůči dlužníkovi nebo dluh vůči věřiteli. Zároveň je nutné rozlišovat, jestli mají spory právní podklad nebo podklad skutkový.[45]

Jde-li o spor založený na rozdílném právním posouzení, je soud oprávněn k tomu, aby si spornou otázku posoudil sám v rámci řízení o pozůstalosti.[46] Můžeme sem zařadit situace, kdy účastník řízení tvrdí, že nemovitost má být zahrnuta do seznamu aktiv, ale existuje písemná kupní smlouva o prodeji nemovitosti, na základě níž byl proveden vklad do katastru nemovitostí, nebo tvrdí, že určitý dluh zůstavitele neexistuje, ačkoli bylo jeho uhrazení uloženo pravomocným rozsudkem soudu.

Pokud jde o spory skutkové, které představují spory účastníků o to, zda byl dluh uhrazen či nikoli, zda určitá věc patří do aktiv pozůstalosti nebo ji obdržel některý z účastníků jako dar, nebo zda majetek patří do společného jmění manželů, soud tyto otázky v řízení o pozůstalosti neřeší, neboť by musel provádět dokazování (na rozdíl od právních sporů, kde není dokazování potřeba) a v souladu s § 172 odst. 2, § 173 a § 162 odst. 2 ZŘS ke sporým aktivům a pasivům

---

[45] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 561. ISBN 978-807502-345-2.

[46] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 248. ISBN 978-80-7400-266-3.

nepřihlíží. Nicméně uvádí, v čem tkví spornost, aby bylo možné posoudit, že jde o skutkový spor.[47] Do seznamu aktiv a pasiv tedy tato aktiva a pasiva zařazena nebudou.

Výše uvedené ale neznamená, že by účastníci řízení nebo osoby, které nebyly účastníky jako dědici v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebyly schopny domoci se svých práv. § 189 ZŘS stanoví, že se osoby mohou svých práv domáhat prostřednictvím žaloby ve sporném řízení. Žalobu je možné podat a řízení vést v době, kdy probíhá řízení o pozůstalosti, ale i poté co bylo řízení pravomocně skončeno. Žalobcem je účastník řízení o pozůstalosti (dědic), který se domáhá svých práv nebo osoba, která nebyla účastníkem, ale tvrdí, že byla rozhodnutím v pozůstalostním řízení dotčena na svých majetkových právech. Na straně žalované pak musí být všichni ostatní dědici, v opačném případě je pro nedostatek věcné pasivní legitimace žaloba zamítnuta. Následující sporné řízení se řídí ustanoveními OSŘ. Pakliže bude ve sporném řízení rozhodnuto, že určitá věc či dluh měly být zařazeny do aktiv či pasiv pozůstalosti, bude o nich rozhodnuto buď v rámci původního řízení, probíhá-li ještě, nebo v dodatečném projednání dle § 192 nebo § 193 ZŘS.[48]

1.2.4 Ocenění pozůstalostního majetku a jiných aktiv a určení obvyklé ceny

Jakmile proběhl proces zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti a byl vytvořen jejich seznam, je nutné pozůstalostní majetek ocenit. K oceňování majetku a zůstavitelových dluhů může dle § 181 odst. 1 ZŘS dojít třemi způsoby, a to oceněním na základě společného prohlášení dědiců, oceněním provedeným tím, kdo spravuje pozůstalost, tj. správcem pozůstalosti nebo vykonavatelem závěti, pokud vykonává správu pozůstalosti, a třetím způsobem je ocenění na základě znaleckého posudku.

Nutno dodat, že cena pozůstalostního majetku je vždy určována ke dni smrti zůstavitele a v případě, že aktiva či pasiva vznikají až po jeho úmrtí, je rozhodný stav v době, kdy daná aktiva či pasiva vznikla.

Nejvíce používaným způsobem je prvně zmíněné ocenění na základě společného prohlášení dědiců. Soud (soudní komisař) využívá tohoto postupu především proto, že u dědiců lze

[47] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 562. ISBN 978-807502-345-2.

[48] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 249. ISBN 978-80-7400-266-3.

předpokládat zájem o zůstavitelův majetek, který nabydou jako dědictví, a mají tak snahu se spolupodílet na určování ceny. Pokud lze cenu majetku s ohledem na jeho stáří a stav doložit určitými doklady (např. doklady o jeho koupi), je možné vycházet z těchto údajů.

Téměř pravidlem se nicméně stává, že dědici mají tendenci cenu pozůstalostního majetku podhodnocovat a tvrdit, že nemovitost, jež je předmětem řízení, je v dezolátním stavu, potřebuje nákladnou rekonstrukci a její hodnota je minimální. Soud (soudní komisař) tudíž nesmí pouze automaticky přebírat informace od dědiců, ale musí na základě § 20 odst. 1 ZŘS vynaložit vlastní úsilí k tomu, aby sdělené údaje o ceně ověřil a objektivně zjistil skutečnosti důležité pro rozhodnutí. Za tímto účelem je oprávněn podle § 125 OSŘ využívat jakékoliv důkazní prostředky, které poslouží ke zjištění věci, v praxi se budou nejčastěji uplatňovat znalecké posudky, odborná vyjádření realitních kanceláří nebo autobazarů, na jejichž základě bude určena obvyklá cena. Podle § 2 odst. 1 Zákona o oceňování majetku se obvyklou cenou rozumí *„cena, která by byla dosažena při prodejích stejného, popřípadě obdobného majetku v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění“*.

Rovněž bude soud vyžadovat zprávy od bank a jiných finančních institucí, aby mu podaly informace o zůstatcích na zůstavitelových účtech ke dni jeho úmrtí.

Důvodem pro podceňování pozůstalostního majetku dědici byla v minulosti především povinnost platit dědickou daň, která však v důsledku zrušení zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí s účinností od 1. 1. 2014 zanikla, ačkoliv již dříve bylo osvobození od daně ve zmíněném zákoně upraveno. Zjištění správné hodnoty pozůstalosti slouží k určení finanční hodnoty konkrétních dědických podílů, k výpočtu povinného dílu nepominutelného dědice, rozsahu povinnosti hradit zůstavitelovy dluhy a v neposlední řadě i k určení odměny notáře.[49] Nelze proto dle mého názoru souhlasit s tvrzeními řady účastníků řízení a někdy i soudních komisařů, že oceňování majetku prostřednictvím znaleckých posudků je zbytečné a přináší jen další náklady.

Dalším zmíněným způsobem ocenění pozůstalostního majetku je ocenění tím, kdo spravuje pozůstalost. Správce pozůstalosti nebo vykonavatel závěti, který vykonává správu pozůstalosti, má zpravidla přehled o stavu pozůstalostního majetku, neboť s ním pracuje (při správě musí

[49] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 561. ISBN 978-807502-345-2.

určité věci pojišťovat nebo prodat)[50] a má tak dostatečné informace k tomu, aby mohl pozůstalostní majetek řádně ocenit.

Ocenění znaleckým posudkem je možností, kterou soud (soudní komisař) využívá například tehdy, když dědicové tvrdí určitou cenu majetku, na které se společně shodli, ale tato cena je nereálná, a soud musí přistoupit k využití služeb soudního znalce, jak bylo výše zmíněno. Znalecký posudek je dále vyžadován, jestliže se dědicové nemohou na ceně pozůstalostního majetku shodnout a dochází ke sporům, cenu nevědí nebo nepředloží požadovaná odborná vyjádření, jež byla soudem vyžadována, zejména ohledně oceňování nemovitých věcí, motorových vozidel, podílů v obchodních společnostech, obchodního závodu nebo jiných hodnotných věcí jako jsou šperky, starožitnosti, obrazy a podobně.[51]

1.2.5 Zjištění výše dluhů a jiných pasiv, předlužení

Při zjišťování výše pasiv využívá soud (soudní komisař) stejné způsoby jako při oceňování aktiv pozůstalosti, tedy ocenění na základě společného prohlášení dědiců, ocenění tím, kdo spravuje pozůstalost a ocenění znaleckým posudkem.

I zde musí soud (soudní komisař) sdělené údaje ověřovat, a to zejména činěním dotazů vůči zůstavitelovým věřitelům. Toto sdělení slouží následně jako vodítko pro prohlášení dědiců o výši dluhů a jiných pasiv pozůstalosti.

Jakmile je stanovena obvyklá cena majetku a jiných aktiv a výše dluhů a jiných pasiv vyplývajících ze seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti, vydá soud usnesení, kterým rozhodne o čisté hodnotě pozůstalosti představující kladný rozdíl mezi aktivy a pasivy nebo o jejím předlužení, pakliže jsou pasiva vyšší než aktiva. Toto usnesení představuje rozhodnutí ve věci, proti němuž je přípustné odvolání a musí být doručeno do vlastních rukou.[52]

---

[50] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 286. ISBN 978-80-7400-266-3.

[51] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 560. ISBN 978-807502-345-2.

[52] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 287. ISBN 978-80-7400-266-3.

1.2.6 Dodatečné zjištění nových skutečností

Zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti bývá v praxi velmi náročné a dochází poměrně často k situacím, kdy se pozůstalostní majetek objevuje v průběhu řízení postupně a je vypořádán v jeho rámci, někdy je ale zjištěn až po pravomocně ukončeném řízení o pozůstalosti. Příčinou je zejména to, že dědici nemají úplný přehled o majetku a dluzích zůstavitele a nemohou je tedy uvést v rámci předběžného šetření a zjišťování aktiv a pasiv. Mezi nejčastěji dodatečně najevo vyšlý majetek patří nalezení vkladních knížek a jiných dokladů o majetku zůstavitele při vyklízení jeho bytu, velkém úklidu, stěhování nebo upozorněním jiné osoby, např. stavební společnosti, která chce provést výstavbu na pozemku a zjistila, že jako vlastník je uváděna osoba, která již zemřela. K těmto situacím docházelo zejména v minulosti, kdy soudní komisař neměl dálkový přístup do katastru nemovitostí. Tento přístup v současné době již má, avšak ani tato metoda nezaručuje stoprocentní jistotu zjištění veškerého nemovitého majetku, neboť v katastru nemusí být uvedeny dostatečně identifikovatelné znaky vlastníka nebo jde o nemovité věci, které se do katastru nezapisují.[53]

Další příčinou dodatečného projednání dědictví může být skutečnost, že v důsledku jiného pozůstalostního řízení nabyl zůstavitel majetek jako dědic, nebo se přihlásil věřitel s dosud neznámou pohledávkou.

Ohledně takto najevo vyšlého majetku musí být provedeno řízení a stanoveno, kdo jej nabývá a právě k tomu účelu slouží dodatečné projednání pozůstalosti.

ZŘS na rozdíl od dřívější právní úpravy opouští od obligatorní povinnosti projednat dodatečně zjištěný majetek nebo dluh. K projednání musí ale dle § 192 a § 193 ZŘS dojít v případě, že prvotní řízení o pozůstalosti bylo zastaveno na základě § 153 a § 154 pro nedostatek majetku, majetek bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty nebo pokud o to na základě § 193 odst. 2 ZŘS některý z dědiců požádá. Není-li zapotřebí provádět dodatečné projednání, dojde pouze k doplnění soupisu či seznamu aktiv a pasiv. Pokud je zjištěno pouze pasivum pozůstalosti, aniž by bylo zjištěno nějaké aktivum, k projednání nedojde.

---

[53] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 657. ISBN 978-807502-345-2.

1.3 Společné jmění manželů a jeho vypořádání

Společné jmění manželů a jeho vypořádání má velký význam i v řízení o pozůstalosti, a proto považuji za vhodné se jím zabývat, neboť aktiva a pasiva spadající do společného jmění manželů mohou tvořit a často tvoří převážnou část aktiv a pasiv pozůstalosti. Aby bylo možné tuto problematiku správně pochopit, bude v následujících kapitolách zmíněný institut včetně jeho režimů nejprve vysvětlen a následně bude pozornost zaměřena na jeho vypořádání.

1.3.1 Režimy společného jmění manželů a jejich vznik

Společné jmění manželů je institutem, který upravuje majetkové poměry mezi manžely. Podle § 708 odst. 1 Občanského zákoníku se společným jměním rozumí to, co manželům náleží (aktiva a pasiva), má majetkovou hodnotu (nikdy ne osobnostní práva) a není vyloučeno z právních poměrů (nemůže být předmětem vlastnictví nebo je vlastnictví vyhrazeno jiné osobě).[54] Na základě právní úpravy § 708 odst. 2 Občanského zákoníku rozlišujeme tři druhy společného jmění, a to režim zákonný, smluvený a režim založený rozhodnutím soudu.

Zákonný režim upravený v § 709 až § 712 Občanského zákoníku je režimem základním. Společné jmění manželů vzniká automaticky uzavřením manželství a tomuto režimu podléhá převážná většina případů. Důvodem je především to, že v současné době manželé nevyužívají možnosti si své majetkové poměry upravit smlouvou, která by ale musela být uzavřena formou notářského zápisu. Obecně se dá říci, že *„součástí společného jmění je to, čeho nabyl jeden z manželů nebo čeho nabyli oba manželé společně za trvání manželství“*.[55] Z této zásady existují výjimky upravené v § 709 Občanského zákoníku a do společného jmění manželů nepatří:

- to, co slouží osobní potřebě jednoho z manželů;
- to, co nabyl pouze jeden z manželů darem, děděním nebo odkazem, ledaže dárce při darování nebo zůstavitel v pořízení pro případ smrti projevil jiný úmysl; a

[54] PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 18. ISBN 978-80-7400-565-7.
[55] Ust. § 709 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

- to, co nabyl jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech, právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví nebo náhradou za poškození, zničení anebo ztrátu svého výhradního majetku.

Součástí společného jmění manželů je dle § 709 odst. 2 Občanského zákoníku rovněž i zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů. Zisk představuje rozdíl mezi výnosy a náklady z určitého majetku.[56] To znamená, že v případě, kdy bude jeden z manželů výlučným vlastníkem například bytu a uzavře s třetí osobou smlouvu o nájmu, bude do společného jmění manželů spadat rozdíl mezi příjmy z nájmu bytu a náklady, které byly vynaloženy na jeho údržbu. V případě, že by byl ale rozdíl záporný a náklady převyšovaly příjmy, ztráta do společného jmění manželů spadat nebude (viz níže).[57]

Za určitých podmínek tvoří společné jmění manželů rovněž podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, pokud se manžel v době trvání manželství stal společníkem této obchodní společnosti nebo členem družstva.

Kromě aktiv spadají dle § 710 Občanského zákoníku do společného jmění manželů rovněž dluhy, které byly převzaty za trvání manželství s výjimkou dluhů, které se týkají majetku náležejícího výhradně jednomu z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku, nebo dluhů, které převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého manžela a netýkají se přitom každodenních nebo běžných potřeb rodiny.

Můžeme hovořit o tom, že ustanovení týkající se zisku se dostává do konfliktu s ustanoveními týkajícími se výhradního majetku a výhradních dluhů jednoho z manželů, neboť výnos z výhradního majetku pokryje sice nejprve dluhy z tohoto majetku, ale následný rozdíl, je-li kladný (zisk) se stává součástí společného jmění, zatímco je-li záporný, nese veškerou ztrátu (dluh) manžel vlastnící výhradní majetek sám.[58] Dle mého názoru není tato úprava zcela šťastná.

Smluvený režim společného jmění manželů upravený v § 716 až § 721 Občanského zákoníku je možností, kterou si snoubenci či manželé mohou upravit majetkové poměry rozdílně od zákonného režimu. Tato smlouva vyžaduje formu notářského zápisu.

---

[56] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 252. ISBN 978-80-7400-266-3.
[57] *Tamtéž*, s. 252
[58] ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 134. ISBN 978-80-7478-457-6.

Snoubenci či manželé mohou uzavřít smlouvu, jejímž obsahem bude modifikace zákonného režimu představující čtyři základní podoby, a to režim oddělených jmění, režim vyhrazující vznik společného jmění ke dni zániku manželství, rozšíření společného jmění manželství v zákonném režimu nebo naopak jeho zúžení.

Režimem oddělených jmění chápeme skutečnost, že manželům nevzniká žádné společné jmění během trvání manželství ani při jeho zániku. Na rozdíl od toho existuje režim vyhrazující si vznik společného jmění manželů až ke dni zániku manželství, což znamená, že během trvání manželství bude každý z manželů nakládat se svým výhradním majetkem a dluhy, ale v okamžiku, kdy manželství zanikne, se veškeré stávající jmění stane součástí společného jmění manželů a následně dojde k jeho vypořádání. Rozšíření společného jmění manželů představuje drobnější odklon od zákonného režimu, při němž dochází k tomu, že některé jmění, které by jinak součástí zákonného režimu nebylo, je zařazeno do společného jmění manželů. U zúžení je tomu přesně naopak.

Dle § 718 odst. 2 Občanského zákoníku je možné takovou smlouvou uspořádat majetkové poměry i pro případ zániku manželství a tato dohoda pak obsahuje pravidla pro vypořádání společného jmění manželů.[59] Je-li smlouva uzavřena pro případ zániku manželství v důsledku smrti některého z manželů, můžeme ji považovat za dědickou smlouvu, má-li její náležitosti.

Posledním režimem je režim založený rozhodnutím soudu, kterým je dle § 724 Občanského zákoníku možné společné jmění manželů pouze zrušit nebo zúžit jeho rozsah, a jen za předpokladu, že je pro to závažný důvod. Závažným důvodem se dle § 724 odst. 2 Občanského zákoníku vždy rozumí skutečnost, že manželův věřitel požaduje zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu, že manžela lze považovat za marnotratného, a rovněž situace, kdy manžel soustavně nebo opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika. Jako závažný důvod může soud uznat také to, že manžel začal podnikat nebo se stal neomezeně ručícím společníkem právnické osoby.

Zúžením se chápe, jak již bylo dříve řečeno, vynětí určité části jmění ze společného jmění manželů a zařazení do výlučného vlastnictví některého z manželů. Zrušením pak ukončení jakéhokoliv režimu společného jmění a rozhodnutí, že žádné společné jmění během manželství existovat nebude. Na základě takového rozhodnutí vlastně dojde ke stejné situaci, kterou

[59] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 254. ISBN 978-80-7400-266-3.

upravuje smluvený režim odděleného jmění. Rozhodnutí soudu vydaná po 31. 12. 2013 se zapisují do Evidence listin o manželském majetkovém režimu, která slouží notářům při pozůstalostním řízení.[60]

1.3.2 Zánik společného jmění manželů

Na základě § 754 Občanského zákoníku může manželství zaniknout pouze ze zákonných důvodů. Takovými důvody jsou rozvod manželství, změna pohlaví, prohlášení jednoho z manželů za mrtvého a v neposlední řadě smrt jednoho z manželů. Se všemi těmito způsoby zániku manželství je spojen i zánik společného jmění manželů, které je potřeba vypořádat.

Při řešení otázky vypořádání je nutné rozlišovat mezi tím, jestli společné jmění manželů zaniklo v důsledku smrti (prohlášení za mrtvého) jednoho z manželů nebo bylo zrušeno, zaniklo či bylo zúženo ještě za života zůstavitele a ohledně takového společného jmění neproběhlo vypořádání. V této souvislosti rozlišujeme vypořádání majetku patřícího do společného jmění manželů a právo na vypořádání.

Rovněž je nutné zmínit, že k vypořádání nemusí dojít vždy, a to za předpokladu, že byl dohodnut smluvený režim oddělených jmění dle § 717 odst. 1 Občanského zákoníku, že společné jmění bylo zrušeno rozhodnutím soudu na základě § 724 odst. 1 Občanského zákoníku nebo podléhalo-li společné jmění manželů sice čistě zákonnému režimu, případně drobně upravenému smluvně nebo rozhodnutím soudu, ale nebyl v něm žádný majetek.

1.3.2.1 Právo na vypořádání

Právu na vypořádání se věnuje § 163 ZŘS, který říká, že bylo-li společné jmění zrušeno, zaniklo nebo bylo zúženo za života zůstavitele a nebylo-li do této doby vypořádáno, k jeho vypořádání v rámci řízení o pozůstalosti nedojde. Nicméně právo na vypořádání bude na základě § 171 odst. 1 ZŘS zařazeno mezi aktiva pozůstalosti a toto právo bude moci být vypořádáno v jiném řízení. Jako modelový příklad můžeme uvést rozvod manželství, kdy společné jmění nebylo do smrti zůstavitele postupem podle § 736 a násl. Občanského zákoníku vypořádáno.

[60] PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 105. ISBN 978-80-7400-565-7.

Pokud došlo dříve k rozhodnutí soudu o rozvodu, bývalý manžel nebývá zpravidla ani účastníkem pozůstalostního řízení a práv ke svému majetku se může (nikoliv musí, jedná se o právo na vypořádání ne povinnost) domáhat leda v jiném řízení, např. určovací žalobou, že je vlastníkem určité věci.[61]

1.3.2.2 Domněnka vypořádání společného jmění manželů

V rámci práva na vypořádání je nutné zkoumat, jak dlouhý časový úsek uplynul od zrušení, zániku nebo zúžení společného jmění manželů, neboť Občanský zákoník v § 741 zavádí tříletou lhůtu k vypořádání společného jmění manželů, jež není promlčecí povahy, a k níž soud přihlíží z úřední povinnosti.[62] Pokud nedojde v průběhu tří let k vypořádání, platí nevyvratitelná právní domněnka, že se manželé či bývalí manželé vypořádali takto:

- hmotné věci movité jsou ve vlastnictví toho, kdo je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá;
- ostatní hmotné věci movité a věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví obou a jejich podíly jsou stejné; a
- ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma a jejich podíly jsou stejné.

Pokud tedy v našem případě zůstavitel zemřel ve chvíli, kdy od právní moci rozsudku soudu o rozvodu manželství uplynula již lhůta tří let, a společné jmění nebylo v této lhůtě vypořádáno a nebyl ani podán návrh na vypořádání rozhodnutím soudu, soud v pozůstalostním řízení do aktiv případně pasiv pozůstalosti zařadí vše, co podle právní domněnky uvedené v § 741 Občanského zákoníku náleží zůstaviteli.[63]

Pokud ale lhůta neuplynula nebo byl soudu podán návrh na vypořádání společného jmění manželů ještě před uplynutím lhůty, nemůže se domněnka vypořádání uplatnit a soud v řízení o pozůstalosti zařadí do pozůstalostního jmění pouze právo na vypořádání.

---

[61] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 330. ISBN 978-80-7400-297-7.

[62] Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 10. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2869/2012

[63] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 330. ISBN 978-80-7400-297-7.

1.3.2.3 Vypořádání v důsledku smrti manžela

Zaniklo-li manželství smrtí jednoho z manželů, bude majetek ze společného jmění manželů vypořádán v rámci řízení o pozůstalosti podle § 162 ZŘS, který představuje speciální úpravu vůči Občanskému zákoníku. Toto ustanovení nabízí dva způsoby vypořádání, prvním je dohoda pozůstalého manžela s ostatními dědici, a nedojde-li k takové dohodě, rozhodne o vypořádání soud usnesením. Této problematice bude věnována pozornost v dalších podkapitolách.

Považuji za vhodné zmínit i situaci, kdy společné jmění manželů zaniklo již za života zůstavitele z důvodu dřívější smrti druhého manžela. Tehdy musí nejprve dojít k vypořádání společného jmění v pozůstalostním řízení po prvním zemřelém manželu podle § 162 odst. 1 nebo 2 ZŘS a následně až to, co připadne zůstaviteli na základě řízení po prvním z manželů, bude náležet do jeho pozůstalosti. V rámci řízení o pozůstalosti tohoto zůstavitele už k vypořádání nedojde, neboť majetkové poměry byly již vyřešeny.[64]

1.3.3 Seznam aktiv a pasiv společného jmění manželů

K tomu, aby mohlo dojít k vypořádání společného jmění manželů podle § 162 odst. 1 nebo 2 ZŘS je nejprve potřeba utvořit si základní představu o tom, jaká aktiva a pasiva společné jmění manželů obsahovalo. K tomuto základnímu zjištění dochází při předběžném šetření, a to zejména na základě sdělení pozůstalého manžela. Zároveň soud (soudní komisař) provádí šetření sám z úřední povinnosti. Dálkovým přístupem do Katastru nemovitostí České republiky zjišťuje, zda zůstavitel nebo pozůstalý manžel vlastnil nemovitost, jež by byla součástí společného jmění manželů, činí dotazy k Centrálnímu depozitáři nebo jinému správci cenných papírů, zda měl některý z manželů u něj evidované cenné papíry, dále činí dotazy k bankám, odboru evidence vozidel, bytovému družstvu apod.[65] Aby mohlo být určeno, jaký majetek a jaké dluhy spadají do společného jmění manželů, je důležité vždy pozorně zkoumat právní tituly k nabytí konkrétního

---

[64] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 530. ISBN 978-807502-345-2.

[65] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 256. ISBN 978-80-7400-266-3.

majetku nebo vzniku dluhu. Na základě zjištěných informací vytváří následně soud (soudní komisař) seznam aktiv a pasiv.[66]

Do tohoto seznamu se nezapíší aktiva a pasiva, která jsou mezi pozůstalým manželem a dědici sporná a nebude se k nim v rámci vypořádání společného jmění manželů dle § 162 odst. 2 ZŘS přihlížet. Takovým sporem rozumíme rozdílné tvrzení účastníků, tedy skutkový spor, který soud nemůže v řízení sám rozhodnout. Pokud by šlo pouze o právní posouzení, soud (soudní komisař) si jej posoudí sám a rozhodne o zařazení či nezařazení do seznamu aktiv a pasiv. Není-li aktivum či pasivum zařazeno do společného jmění manželů, je možné se proti tomu bránit žalobou v samostatném řízení.

Jak bylo řečeno již dříve, společné jmění manželů tvoří dle § 709 a § 710 Občanského zákoníku nejen majetek, ale i dluhy převzaté za trvání manželství, avšak § 162 ZŘS pojednává pouze o vypořádání majetku a chybí ustanovení o tom, jak by se měly vypořádávat dluhy. Z toho je nutné dovodit, že dluhy nebude možné v rámci vypořádání společného jmění manželů vypořádat, a to především z důvodu ochrany věřitelů.[67] Věřitel totiž nemusí zkoumat, jaký majetek spadal do společného jmění manželů a jaký ne, neboť manželé byli solidárními dlužníky a věřitel mohl požadovat splnění celého dluhu po kterémkoliv z nich.

Nicméně je možné s ohledem na autonomii vůle vyplývající z § 1 odst. 2 Občanského zákoníku, aby se dědici zůstavitele s pozůstalým manželem v dohodě o vypořádání domluvili na vypořádání dluhů, taková dohoda bude mít ale účinky pouze mezi nimi, nikoli vůči třetím osobám (věřitelům). Pokud bude o vypořádání společného jmění rozhodovat soud, rozhodne pouze o aktivech.

Z uvedeného plyne, že dluhy ze společného jmění manželů se projeví vedle výlučných dluhů zůstavitele až v pasivech pozůstalosti.[68] To ostatně vyplývá i z judikatury Nejvyššího soudu ČR, podle kterého dluhy (závazky) zůstavitele tvoří pasiva dědictví bez ohledu na to, zda patří do

---

[66] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 256. ISBN 978-80-7400-266-3.

[67] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 327. ISBN 978-80-7400-297-7.

[68] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 563. ISBN 978-807502-345-2.

společného jmění manželů a zda a jak byla mezi dědici a pozůstalým manželem vypořádána na základě § 162 ZŘS.[69]

Vzhledem k tomu co bylo zmíněno, je zde patrný zásadní problém. Pokud v rámci vypořádání společného jmění manželů dochází k vypořádání pouze majetku, do pozůstalosti připadá pouze polovina aktiv ze společného jmění manželů, zatímco pasiva v celé výši. Může se tak často stát, že pozůstalost je předlužena a dědic, kterému svědčí výhrada soupisu, stát, nedědí-li jiný dědic, či věřitelé, aby uspokojili své pohledávky, mohou navrhnout likvidaci pozůstalosti.

Takové řešení se mi jeví jako zcela nevhodné a odporující dobrým mravům. Částečným řešením problému by mohlo být to, aby byl do aktiv pozůstalosti zařazen též regres vůči pozůstalému manželu. Takový regres je ale možné zařadit až tehdy, byl-li dluh splněn, což během řízení o pozůstalosti nebude.[70]

Nicméně skutečnost, že věřitel může uplatňovat svou pohledávku náležející do společného jmění manželů v celé výši po všech dědicích, neznamená, že by konkrétní dědic byl povinen zaplatit celý dluh sám. Každý dědic má dle § 1876 odst. 1 Občanského zákoníku právo požadovat, aby ostatní dědici a pozůstalý manžel jako spoludlužníci splnili dluh podle výše svých podílů, případně pokud jeden dlužník zaplatí více, než činí jeho podíl, má podle § 1876 odst. 2 Občanského zákoníku nárok na náhradu.

Pro řešení této otázky by se tedy dalo uvažovat i o novele Občanského zákoníku, která by obsahovala ustanovení o tom, aby nemohlo dojít k likvidaci pozůstalosti, která by byla předlužena pouze v důsledku zařazení veškerých pasiv společného jmění manželů do pasiv pozůstalosti, neboť uspokojení věřitelů je možné docílit i jiným postupem než likvidací.

1.3.4 Ocenění majetku a určení obvyklé ceny majetku ve společném jmění manželů

Jak bylo řečeno v předešlé podkapitole, v rámci vypořádání společného jmění manželů dochází k vypořádání pouze aktiv, zatímco pasiva spadají do pozůstalosti v plné výši. Z toho je dle mého názoru nutné dovodit, že soud (soudní komisař), ačkoliv při svém šetření zjišťoval všechna aktiva i pasiva spadající do společného jmění, je v rámci vypořádání povinen ocenit

[69] Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011
[70] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 328. ISBN 978-80-7400-297-7.

pouze aktiva (majetek) uvedená v seznamu společného jmění manželů, neboť pasiva budou oceněna až následně při oceňování aktiv a pasiv pozůstalosti. Na ocenění aktiv náležejících do společného jmění manželů se však aplikuje stejná právní úprava jako na ocenění aktiv pozůstalosti upravená v § 181 ZŘS. Ocenění je tak možné provést na základě společného prohlášení dědiců a pozůstalého manžela, dále tím, kdo pozůstalost spravuje nebo znaleckým posudkem. Jednotlivé způsoby jsou blíže popsány v podkapitole *1.2.4 Ocenění pozůstalostního majetku a jiných aktiv a určení obvyklé ceny.* Obvyklá cena majetku spadajícího do společného jmění manželů se vždy určuje ke dni smrti zůstavitele a je stanovena rozhodnutím soudu (soudního komisaře), které má formu usnesení.[71] Krom toho usnesení může obsahovat i schválení dohody o vypořádání společného jmění manželů mezi pozůstalým manželem a dědici nebo rozhodnutí soudu o vypořádání a pak se považuje i za rozhodnutí ve věci samé, které se doručuje do vlastních rukou a proti kterému je přípustné odvolání.[72] O tom v následujících podkapitolách.

1.3.5 Vypořádání společného jmění manželů

V této podkapitole bude věnována pozornost jednotlivým způsobům vypořádání společného jmění manželů v důsledku smrti jednoho z nich. Těmito způsoby je především dohoda mezi pozůstalým manželem a dědici zůstavitele a nedojde-li k takové dohodě, přichází na řadu rozhodnutí soudu o vypořádání. § 162 ZŘS je nutno považovat za speciální úpravu vůči Občanskému zákoníku.

1.3.5.1 Vypořádání společného jmění manželů dohodou

Upřednostňovanou formou vypořádání společného jmění manželů je uzavření dohody mezi pozůstalým manželem a dědici zůstavitele na základě § 162 odst. 1 ZŘS. Tento odstavec mluví zároveň o tom, že dohoda nesmí být v rozporu s pokyny, které udělil zůstavitel ještě za svého života ohledně svého majetku pro případ smrti, popřípadě se zákonem.

---

[71] Ust. § 162 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

[72] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 260. ISBN 978-80-7400-266-3.

Tento způsob vypořádání společného jmění manželů nebyl dle právní úpravy do 31. 12. 2013 možný a dohodu ohledně vypořádání bylo možné uzavřít mezi dědici a bývalým manželem zůstavitele pouze tehdy, zaniklo-li společné jmění manželů ještě za života obou manželů a ke dni smrti jednoho z nich nebylo vypořádáno.[73] Dnešní úprava je vystavěna na zásadě autonomie vůle a umožňuje dědicům a pozůstalému manželu si majetkové vztahy do jisté míry upravit podle svého. Soud (soudní komisař) může tuto dohodu buďto sám sepsat nebo schválit, pokud si ji dědicové a pozůstalý manžel sepsali sami nebo prostřednictvím advokáta. Při uzavření takové dohody dojde k tomu, že pozůstalý manžel bude stát na jedné smluvní straně jakožto manžel, kterému připadne poměrná část majetku vypořádaného ze společného jmění manželů, a na druhé straně bude i jedním z dědiců.[74]

Předmětem dohody je rozdělení společného jmění manželů na část, která připadne do pozůstalosti a na část připadající pozůstalému manželu. Jak bylo řečeno, autonomie vůle smluvních stran je omezena § 162 odst. 1 ZŘS a dohoda nesmí obsahovat ustanovení, která by byla v rozporu se zákonem nebo s pokyny zůstavitele ohledně jeho majetku. To znamená, že uvedl-li zůstavitel v závěti, že konkrétní věc bude náležet po jeho smrti konkrétnímu dědici, není možné, aby tato věc na základě dohody o vypořádání společného jmění manželů do pozůstalosti nenáležela. Zároveň však nemůže zůstavitel pořídit o celém majetku spadajícím do společného jmění manželů, ale pouze o své poměrné části.[75] Taktéž je potřeba, aby byla chráněna práva třetích osob podle § 737 Občanského zákoníku (viz níže).

Na základě dohody o vypořádání je možné, že se dědici s pozůstalým manželem dohodnou následovně:

- Majetek náležející do společného jmění manželů je rozdělen na dvě části, z nichž jedna část připadne do pozůstalosti a druhá připadne pozůstalému manželovi.
- Všechen majetek náležející do společného jmění manželů připadne manželovi a do pozůstalosti nepřipadne nic.
- Všechen majetek náležející do společného jmění manželů připadne manželovi a do pozůstalosti připadne náhradová pohledávka, z níž budou vypořádáni ostatní dědici.

---

[73] PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 191. ISBN 978-80-7400-565-7.
[74] *Tamtéž*, s. 191
[75] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 326. ISBN 978-80-7400-297-7.

- Všechen majetek náležející do společného jmění manželů připadne do pozůstalosti a manželovi nepřipadne nic.
- Všechen majetek náležející do společného jmění manželů připadne do pozůstalosti a manželovi připadne náhradová pohledávka.[76]

Pokud se dědici s pozůstalým manželem dohodnou na tom, že veškerý majetek připadne manželovi a do pozůstalosti nepřipadne nic, nastává otázka, jestli se jedná nebo nejedná o pozůstalost bez majetku, případně pozůstalost s majetkem bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty. Vzhledem k tomu, že za takových okolností dochází obecně k zastavení řízení o pozůstalosti, mohlo by to v konečném důsledku vést až k tomu, že by zůstavitelovi věřitelé neměli možnost uplatnit své pohledávky nebo by to bylo v rozporu se zájmy nepominutelných dědiců. Takové obcházení zákona zákonodárce jistě nezamýšlel a je nutné dojít k závěru, že řízení o pozůstalosti není možné takto zastavit a dědicům bude potvrzeno nabytí dědického podílu na pozůstalosti, a to pro možnost případného objevení se dodatečného majetku nebo pro uplatnění regresu mezi spoludědici dle § 876 odst. 2 Občanského zákoníku. Dědici zároveň odpovídají za dluhy ve společném jmění manželů i v případě, že veškerý majetek připadl na základě dohody pozůstalému manželu.[77]

Bude-li dohoda v rozporu se zákonem, soud (soudní komisař) ji neschválí a rozhodne o vypořádání společného jmění manželů sám.

Nabízí se otázka, jaký bude postup, zemřou-li oba manželé v jeden okamžik, například při autonehodě nebo pádu letadla. Budou-li dědici po obou manželích stejné osoby (společné děti), nebude mít vypořádání velký význam, avšak pokud bude mít každý z manželů jiný okruh svých dědiců, je třeba situaci věnovat pozornost. S ohledem na to, že zákon u vypořádání společného jmění manželů dohodou mluví pouze o dohodě mezi pozůstalým manželem a dědici, nebude možné tuto úpravu aplikovat a jediným řešením se stane vypořádání společného jmění usnesením soudu v řízení o pozůstalosti toho manžela, ohledně kterého bylo řízení zahájeno dříve.[78]

---

[76] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 258. ISBN 978-80-7400-266-3.
[77] ŠEŠINA, M. *Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 3/2014, s. 4
[78] PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 192. ISBN 978-80-7400-565-7.

1.3.5.2 Vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu

K vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu může dojít ze dvou důvodů. Prvním z nich je situace, kdy se dědici a pozůstalý manžel nedohodnou a neuzavřou ohledně vypořádání dohodu, druhým důvodem je situace, kdy sice dojde k dohodě, avšak soud (soudní komisař) ji neschválí, a nezbývá jiná možnost, než aby o tom, jaký majetek připadne do pozůstalosti a jaký manželovi, rozhodl autoritativně soud, na což odkazuje § 162 odst. 2 ZŘS spolu s § 764 odst. 1 Občanského zákoníku.

Soud je při rozhodování vázán majetkovým režimem, který si manželé společně dříve upravili nebo který byl určen soudem, a je povinen zkoumat listiny prokazující takové skutečnosti. Těmito listinami jsou manželské smlouvy, dohody a rozhodnutí soudu, které soud (soudní komisař) získá především šetřením v Evidenci listin o manželském majetkovém režimu, více o nich v podkapitole *1.1.3.3 Listiny o manželském majetkovém režimu.* Rovněž musí dbát i případných pokynů, které ještě za svého života učinil zůstavitel v pořízení pro případ smrti.

Není-li takovýchto listin, je soud (soudní komisař) povinen řídit se pravidly uvedenými v § 742 Občanského zákoníku s výjimkou § 742 odst. 1 písm. c), tedy že podíly obou manželů na vypořádávaném jmění jsou stejné, bude nahrazeno to, co bylo ze společného majetku vynaloženo na výhradní majetek jednoho z manželů, přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí a dále k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a domácnost a jak se zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění. Nevyužití § 742 odst. 1 písm. c) Občanského zákoníku vyplývající z § 764 odst. 1 Občanského zákoníku má za úkol usnadnit soudu (soudnímu komisaři) situaci, protože nebude muset zjišťovat, co vynaložil který manžel ze svého výhradního majetku do společného.[79]

Při rozhodování o tom, jaký majetek bude patřit do pozůstalosti a jaký připadne manželovi, je třeba brát ohled i na vývoj hodnoty daných věcí, která se plynutím času mění, a je třeba ji posuzovat v cenách ke dni, kdy společné jmění manželů zaniklo, což ostatně vypývá z § 742 odst. 2 Občanského zákoníku. V řadě případů je tak potřeba přibrat soudního znalce, aby určil cenu konkrétního majetku.[80]

---

[79] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 327. ISBN 978-80-7400-297-7.

[80] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 260. ISBN 978-80-7400-266-3.

Soud (soudní komisař) by se měl při rozhodování snažit o to, aby do pozůstalosti a do výhradního majetku manžela připadla vždy konkrétní část majetku ze společného jmění jako celek, a nebude-li to možné, přikáže ideální podíly.[81] Účelem není půlit vše na dvě části, ale vypořádat společné jmění tak, aby obě poloviny představovaly stejnou hodnotu a možné nedostatky byly vyrovnány náhradovými pohledávkami dle § 162 odst. 2 ZŘS.

1.3.6 Dodatečné vypořádání společného jmění manželů

Ani v případě vypořádání neopomenul zákonodárce na situaci, kdy vyjde až později najevo dodatečný majetek spadající do společného jmění manželů.

Pokud je majetek zjištěn v době, kdy ještě není pravomocně skončeno pozůstalostní řízení, použije se ustanovení § 162 odst. 3 ZŘS a soud (soudní komisař) rozhodne dodatečně pouze o tomto dalším majetku, jenž spadal do společného jmění, a nebude zasahovat do dřívějšího vypořádání podle § 162 odst. 1 nebo 2 ZŘS. To znamená, že určí obvyklou cenou nově zjištěného majetku a vypořádá jej samostatně.

Je-li však dodatečný majetek ve společném jmění manželů zjištěn až poté, co bylo řízení o pozůstalosti skončeno, není jiné řešení, než aby došlo k dodatečnému projednání pozůstalosti na základě § 193 ZŘS.[82]

1.3.7 Právo bydlení po zániku manželství v důsledku smrti manžela

V předchozích podkapitolách byla věnována pozornost vypořádání společného jmění manželů v důsledku smrti manžela, k čemuž dochází v rámci řízení o pozůstalosti. Kromě rozdělení majetku mezi dědice a pozůstalého manžela dochází i k dle mého názoru velmi palčivé otázce řešení bydlení pozůstalého manžela. Ačkoli tato věc nespadá do pozůstalostního řízení, považuji za vhodné se o ní zmínit, neboť úzce souvisí.

---

[81] SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 327. ISBN 978-80-7400-297-7.

[82] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 567-568. ISBN 978-807502-345-2.

Institut práva bydlení je upraven v § 744 Občanského zákoníku, který říká, že má-li jeden z manželů výhradní právo umožňující v domě nebo bytě bydlet, a je-li to jiné právo než závazkové (nejčastěji půjde o vlastnické právo k domu nebo bytu), vzniká druhému manželovi právo bydlení uzavřením manželství. Totéž platí, pokud takové výhradní právo vznikne za trvání manželství.

Zemřel-li manžel, kterému svědčilo právo bydlení, dochází k zániku jeho práva, pro pozůstalého manžela se ale nic nemění, neboť jemu nadále svědčí výhradní právo umožňující bydlení. Pakliže ale zemřel manžel s výhradním právem k bydlení, situace se komplikuje. Tyto možné problémy řeší § 767 Občanského zákoníku.

Obecnou úpravu obsahuje § 767 odst. 1 Občanského zákoníku, podle kterého za předpokladu, že zemřel manžel, který měl výhradní právo umožňující v domě nebo bytě bydlet, zatímco druhý manžel měl v domě nebo bytě pouze právo bydlení, zanikne tomuto manželu právo bydlení, pokud výhradní právo přešlo na jinou osobu než pozůstalého manžela. Tento stav může pro pozůstalého manžela představovat velký problém, neboť smrtí manžela ztrácí oprávnění užívat dům či byt. Ke zmírnění takového dopadu zákonodárce stanovuje dvě výjimky, kdy k zániku práva bydlení nedochází.[83]

§ 767 odst. 1 Občanského zákoníku hovoří o tom, že pozůstalý manžel ztrácí právo bydlení, pokud výhradní právo přejde na jinou osobu. Když tedy pozůstalý manžel získá výlučné vlastnictví k domu či bytu v rámci řízení o pozůstalosti, právo bydlet mu zůstane, avšak již ne na základě § 744 Občanského zákoníku, ale z titulu vlastnictví. Pokud by ale pozůstalý manžel nabyl pouze spoluvlastnický podíl na domu či bytu, bude mu nadále svědčit právo na bydlení, avšak ostatní spoluvlastníci mají právo na bezdůvodné obohacení ve výši odpovídající části nájemného.[84]

Druhou výjimkou, kdy pozůstalému manželu nezaniká právo bydlení, o níž se zákon zmiňuje, je situace, kdy po pozůstalém manželu není spravedlivé žádat, aby dům či byt opustil. Takovým důvodem je zejména zdravotní stav pozůstalého manžela nebo dočasné bydlení než si najde náhradu, avšak pozůstalý manžel je stejně tak povinen za tuto dobu nahradit osobě, jež má k domu či bytu výhradní právo, bezdůvodné obohacení ve výši srovnatelné s obvyklou výší

[83] TOMEŠOVÁ, J. *Právo bydlení po zániku manželství. Právní prostor* [online]. 2018 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/pravo-bydleni-po-zaniku-manzelstvi

[84] TOMEŠOVÁ, J. *Právo bydlení po zániku manželství. Právní prostor* [online]. 2018 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/pravo-bydleni-po-zaniku-manzelstvi

nájemného. Pokud by se jednalo o trvalou překážku, především péče o nezletilé nebo nezaopatřené dítě, uplatní se § 767 odst. 2 Občanského zákoníku a soud může na návrh pozůstalého manžela založit věcné břemeno bydlení po dobu, po jakou to budou okolnosti vyžadovat. I v tomto případě je pozůstalý manžel povinen poskytnout úplatu srovnatelnou s nájemným v místě obvyklým.

Výše zmíněné se týkalo případů, kdy byl zemřelý či pozůstalý manžel vlastníkem domu či bytu. Není však ničím neobvyklým, že manželé nevlastní žádný dům či byt, ale pouze si ho najímají, a i zde se nabízí dvě možnosti. První z nich je situace, kdy manželé měli k domu či bytu společné nájemní právo, které vzniklo na základě § 745 odst. 1 Občanského zákoníku. Dle tohoto paragrafu, měl-li jeden z manželů ke dni uzavření manželství nájemní právo k domu nebo bytu, vzniklo uzavřením manželství společné nájemní právo, při pozdějším uzavření smlouvy vzniklo oběma manželům společné nájemní právo účinností smlouvy. Zemřel-li tedy jeden z manželů, kteří měli společné nájemní právo k domu nebo bytu, v němž se nacházela jejich rodinná domácnost, zůstane dle § 766 odst. 1 Občanského zákoníku nájemcem bytu pozůstalý manžel. Pokud však měl nájemní právo jen jeden z manželů, což § 745 odst. 2 Občanského zákoníku na základě dohody manželů umožňuje, použijí se na základě § 766 odst. 2 Občanského zákoníku ustanovení o nájmu bytu, konkrétně ustanovení § 2279 Občanského zákoníku.[85] To mluví o přechodu nájmu na pozůstalého manžela, který v bytě žil ke dni smrti nájemce ve společné domácnosti a nemá vlastní byt. Takový nájem pak skončí nejpozději uplynutím dvou let, nedojde-li ke splnění jiných podmínek uvedených v § 2279 odst. 2 Občanského zákoníku.

[85] HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 478. ISBN 978-80-7400-503-9.

2 Pozůstalostní řízení s mezinárodním prvkem

V současné době soudy (soudní komisaři) řeší čím dál více případů, kdy se v řízení o pozůstalosti vyskytuje cizí (mezinárodní) prvek, proto považuji za vhodné se touto problematikou rovněž v diplomové práci zabývat.

Důvod, proč se mezinárodní prvek objevuje ve stále větší frekvenci, je nutné hledat v nedávné historii. Během komunistického režimu byl pohyb českých občanů za hranice státu značně omezen, stejně jako možnost cizinců zdržovat se na našem území. K zásadní změně došlo po Sametové revoluci 1989. Pád režimu znamenal otevření hranic, zvýšení migrace českých občanů do zahraničí, kde nabývali majetek, a současně i příliv cizích státních příslušníků na naše území.[86] Rovněž po zániku České a Slovenské Federativní Republiky 31. 12. 1992 a následném vzniku dvou samostatných států došlo v rámci řízení o pozůstalosti k velkému nárůstu případů s cizím prvkem. Češi a Slováci spolu žili dlouhá léta v jednom státě a vytvářeli vzájemné sociální i ekonomické vazby, rozdělením republiky na dva státy došlo k tomu, že část příbuzenstva měla rázem české občanství, zatímco druhá slovenské. Stejně tomu bylo i ohledně majetku, který se nyní nacházel na území cizího státu. K četnosti mezinárodního prvku přispěla v této době i restituce, při níž se majetek navracel nejen českým a slovenským občanům, ale i lidem, kteří za komunistického režimu emigrovali a nabyli občanství jiného státu.[87] Vstup České republiky do Evropské Unie a s tím související volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu znamenal další velký nárůst cizích prvků.

Tomu, co si představit pod pojmem mezinárodní prvek v řízení o pozůstalosti a jaký má vliv na postup státních orgánů a volbu rozhodného práva, se budou věnovat následující podkapitoly.

2.1 Mezinárodní prvek v řízení o pozůstalosti obecně

Aby bylo možné následující podkapitoly správně pochopit, je nutné si nejprve vymezit pojem *mezinárodního prvku*. O pozůstalostní řízení s mezinárodním prvkem půjde zejména tehdy, bude-li se pozůstalost nebo její část nacházet na území cizího státu, byl-li zůstavitel státním příslušníkem jiného státu nebo bude-li soud muset rozhodovat podle cizího hmotného práva.

[86] MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 359. ISBN 978-80-87212-79-0.
[87] *Tamtéž*, s. 359

V širším pojetí jde o mezinárodní prvek i tehdy, je-li potřeba provést určitý úkon v cizině (např. provedení důkazu, doručení písemnosti).[88]

2.2 Prameny řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem

Za předpokladu, že je v řízení o pozůstalosti přítomen mezinárodní prvek, musí soud zvážit, zda má pravomoc k takovému řízení a podle jakých pramenů bude postupovat. K tomu, aby soud zjistil potřebné informace, postupuje podle následujících kroků. Jako první je potřeba určit, k jakému státu měl zůstavitel nejužší vztah, což je zkoumáno s ohledem na obvyklý pobyt zůstavitele a jeho státní příslušnost.[89] Dále je nutné ověřit, zda Česká republika není smluvní stranou dvoustranné nebo vícestranné mezinárodní smlouvy o právní pomoci, jež by se na řízení o pozůstalosti aplikovala, nebo zda se nepostupuje podle přímo použitelného právního předpisu Evropské unie. Z toho vyplývá, že základními prameny upravujícími řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem jsou mezinárodní smlouvy, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 a není-li mezi státy uzavřena mezinárodní úmluva a státy nejsou ani členskými státy Evropské unie, na které by se vztahovalo nařízení, užije se v České republice vnitrostátní úprava obsažená v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

2.2.1 Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Úprava dědického práva obsažená v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále v textu diplomové práce též jen „***ZMPS***“), který nabyl účinnosti 1. 1. 2014, se použije v případech, kdy příslušnost v dědických věcech není upravena dvoustrannými či vícestrannými smlouvami, kterými by byla Česká republika vázána, nebo nařízením Evropské unie.

[88] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 355. ISBN 978-80-7400-266-3.
[89] *Tamtéž*, s. 355

2.2.1.1 Pravomoc soudu k projednání pozůstalosti

Pravomocí se rozumí souhrn oprávnění a povinností soudu jednat a rozhodovat v zákonem stanovených věcech. ZMPS upravuje pravomoc českého soudu k řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem v § 74 a § 75. Na základě těchto ustanovení ji můžeme dělit na výlučnou a nepodmíněnou pravomoc k projednání tuzemské pozůstalosti, podmíněnou pravomoc a pravomoc k projednání majetku nalézajícího se v cizině. O těchto jednotlivých druzích bude pojednáno v následujících podkapitolách.

2.2.1.1.1. Výlučná a nepodmíněná pravomoc českých soudů k projednání tuzemské pozůstalosti

Podle § 74 odst. 1 ZMPS je pravomoc českých soudů k projednání pozůstalosti v tuzemsku dána, měl-li zůstavitel v době své smrti obvyklý pobyt v České republice. Obvyklý pobyt se stal určujícím prvkem až na základě přijetí tohoto zákona, dřívější úprava v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (zrušeno k 1. 1. 2014), stanovovala v § 17 jako určující kritérium státní občanství zůstavitele v okamžiku jeho smrti. V době přijetí tohoto dřívějšího zákona bylo státní občanství stabilním prvkem, neboť jak bylo zmíněno v úvodu, pohyb osob mezi státy byl podstatně omezen. Poté, co se ale zvýšil přeshraniční pohyb osob a došlo ke sjednocení Evropy jako společného prostoru, vznikla potřeba najít nové kolizní kritérium, které by pomohlo situaci řešit efektivněji.[90] Takovým určovatelem se stal právě obvyklý pobyt zůstavitele, na základě kterého se použitelným právem stává právo státu, na jehož území se zůstavitel pravidelně zdržoval a kde byl rovněž sociálně integrován. To v důsledku vede ve většině případů ke sjednocení rozhodného práva a práva místa projednání věci, což přináší velkou výhodu, neboť hmotné a procesní dědické právo je velmi provázané. Nová úprava se snaží o vytěsnění případů, kdy by české soudy postupovaly v řízení o pozůstalosti podle českých procesních předpisů, ale aplikovaly by cizí hmotné právo. V takových případech totiž často docházelo k tomu, že cizímu hmotněprávnímu institutu neodpovídala česká procesní úprava.[91]

---

[90] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 387. ISBN 978-80-7400-528-2.

[91] *Tamtéž*, s. 388

Pojem obvyklý pobyt byl v oblasti mezinárodního práva soukromého poprvé užit v *Haagské úmluvě o právu použitelném při mezinárodní koupi zboží* v roce 1955 a postupně se rozšiřoval do dalších odvětví. Přestože jde v dnešní době o velmi důležitý institut, není právně definován a to zejména proto, aby nedošlo k negativnímu dopadu na dosavadní praxi.[92] Nicméně jako základní oporu pro vysvětlení pojmu obvyklého pobytu můžeme chápat judikaturu Soudního dvora Evropské unie a čl. 23 preambule Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 650/2012, podle kterého *„by při určování místa obvyklého pobytu měl orgán, který vede dědické řízení, provést celkové posouzení životních okolností zůstavitele v průběhu let před jeho smrtí i v době smrti a vzít přitom v úvahu všechny relevantní prvky faktické povahy, zejména délku a pravidelnost pobytu zůstavitele na území dotyčného státu a podmínky a důvody tohoto pobytu. Takto určené místo obvyklého pobytu by mělo vykazovat úzký a trvalý vztah k dotčenému státu, přičemž je nutné vzít v potaz konkrétní cíle tohoto nařízení“.* Zkráceně jde o místo, kde se člověk po delší dobu zdržuje, ačkoliv nemusí jít o nepřetržitý pobyt, a má zde skutečné středisko zájmů jeho rodiny a společenského života.[93] Pro představu můžeme uvést zaměstnance, který pracuje přes týden v zahraničí, ale na víkend se vrací zpět do domovského státu ke své rodině, jeho obvyklým pobytem tedy bude místo, kde má rodinu. Stejně tak rozhodne-li se člověk strávit v jiném státě určitou dobu (např. léto u moře, několikaměsíční léčba v lékařském zařízení), ale následně se opět vrátí, nedojde k přetrhání vazeb k domovskému státu. Obvyklý pobyt nelze dávat do rovnosti s trvalým pobytem ani bydlištěm. Trvalým pobytem se dle § 10 odst. 1 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů rozumí *„adresa pobytu občana v České republice, která je vedena v základním registru obyvatel“,* zatímco obvyklý pobyt nepředstavuje přesnou adresu, ale náležitost k určitému státu.[94] Pojem bydliště je definován v § 80 odst. 1 Občanského zákoníku jako místo, kde se člověk zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale. V souladu s výkladem usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 30 Cdo 444/2004 je možné v českém právním řádu chápat bydliště jako korespondující označení obvyklého pobytu, nicméně není možné to takto chápat absolutně. Obvyklý pobyt představuje autonomní výraz, který je potřeba vykládat vždy

[92] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 388. ISBN 978-80-7400-528-2.

[93] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 487. ISBN 978-80-7478-368-5.

[94] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 392. ISBN 978-80-7400-528-2.

s ohledem na okolnosti jednotlivých případů a vzhledem k jednotlivým právním úpravám států i tak, že o obvyklý pobyt půjde i tehdy, i když osoba nebude splňovat formální požadavky pro trvalý pobyt či bydliště.[95]

Ačkoliv § 74 odst. 1 ZMPS výslovně neuvádí, že jde o pravomoc výlučnou, srovnáním s odstavcem § 75 ZMPS, který pojednává o movitém majetku v cizině, můžeme a contrario dovodit, že zde půjde o majetek nacházející se na území České republiky a v souladu se smyslem zákona půjde o nepodmíněnou a výlučnou pravomoc i přesto, že to není v zákoně uvedeno.

Naproti tomu v § 74 odst. 2 ZMPS je výlučná pravomoc výslovně uvedena. Tohoto odstavce se užije za předpokladu, že nebyla naplněna podmínka obvyklého pobytu zůstavitele podle odstavce 1. Pravomoc českých soudů je dána, jde-li o nemovitou věc nacházející se na území České republiky, která byla ve vlastnictví zůstavitele, a to bez ohledu na jeho státní příslušnost nebo obvyklý pobyt.[96]

Posledním případem výlučné pravomoci je situace upravená v § 74 odst. 3 větě druhé ZMPS, kdy zůstavitel byl občanem České republiky, zanechal na jejím území pozůstalost, avšak obvyklý pobyt měl v cizině, a alespoň jeden dědic s obvyklým pobytem v České republice o projednání českým soudem požádal. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně. Vzhledem k odstavci 2 tohoto ustanovení je nutno za takovou pozůstalost považovat pouze věci movité a jiná práva a hodnoty. O projednání pozůstalosti musí dědic požádat, tedy podat návrh na zahájení řízení. Jako dědice je nutno v tomto případě chápat osobu, o níž lze mít důvodně za to, že je zůstavitelovým dědicem. Pokud se řízení o pozůstalosti na jeho návrh zahájí a následně vyjde najevo, že osoba dědicem není a jiný dědic, kterému by dědické právo svědčilo, návrh nepodal, řízení se zastaví. Podal-li návrh oprávněný dědic, je pravomoc českého soudu dána i přesto, že by ostatní dědici vyjádřili s takovým postupem nesouhlas.

Měl-li zůstavitel v době smrti české občanství a zároveň i občanství jiného státu, je podle § 28 odst. 1 ZMPS rozhodující občanství české. Pokud zůstavitel neměl v době smrti státní příslušnost žádného státu nebo nebylo možné příslušnost určit a nebyl zjištěn ani stát, ve kterém měl zůstavitel v době smrti obvyklý pobyt nebo na jehož území se zdržoval, postupuje se v řízení o pozůstalosti jako by šlo o občana České republiky v souladu s § 28 odst. 3 ZMPS.

---

[95] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 393. ISBN 978-80-7400-528-2.

[96] *Tamtéž*, s. 393

2.2.1.1.2. Podmíněná pravomoc českých soudů k projednání tuzemské pozůstalosti

Kromě případů uvedených v předchozí podkapitole, u kterých byla dána výlučná pravomoc českého soudu, může dojít k situaci, kdy na území České republiky zanechal zůstavitel, který neměl obvyklý pobyt v tuzemsku, movitý majetek. K projednání takové pozůstalosti bude primárně příslušný cizozemský orgán, jehož rozhodnutí Česká republika na základě § 79 ZMPS uzná. Český soud ale projedná takovou pozůstalost tehdy, *„jestliže stát, jehož orgán je pravomocný k projednání takového dědictví, ani nevydává dědictví zůstavitelů s obvyklým pobytem v České republice k projednání českým soudům, ani nepřiznává jejich rozhodnutím právní účinky“,*[97] tedy za předpokladu, že cizí stát neuznává zásadu materiální vzájemnosti. Toto ustanovení je projevem principu obrany České republiky před jednáním cizích států.

Zároveň pokud cizí orgán odmítne takovou pozůstalost projednat nebo se nevyjádří, bude dána příslušnost českého soudu na základě § 74 odst. 3 věty první ZMPS jako obrana proti pasivitě. Dle důvodové zprávy k tomuto ustanovení je stát oprávněn učinit všechna opatření, aby nedošlo ke zneužití majetku zůstavitele, bylo dosaženo právní jistoty a zabráněno finančním ztrátám státu při „péči“ o tento majetek.[98] Jako problém můžeme vnímat, že zákon nestanovuje žádnou lhůtu pro vyjádření orgánu cizího státu, zda se bude nebo nebude pozůstalostí zabývat. Každá pozůstalostní věc je však jedinečná a je nutné na ni tak i pohlížet. Komunikace mezi státy může být ovlivněna řadou okolností, jako je časová náročnost doby doručování nebo délka řízení v daném státě. Pevně stanovená lhůta by tak dle mého názoru způsobovala komplikace, jakými by mohlo být na jedné straně nedostatečné zjištění a prostudování potřebných podkladů orgánem jednoho státu zapříčiněné časovým tlakem, a které by v důsledku vedlo k předčasnému a nepodloženému rozhodnutí o nezabývání se pozůstalostí a „přehozením“ řízení na druhý stát, nebo na straně druhé zbytečné protahování způsobené příliš dlouhou lhůtou k vyjádření. Jsem toho názoru, že lhůta nebyla zákonem stanovena záměrně a účelně. Pokud se český soud domnívá, že cizí orgán nečiní žádné úkony, zašle mu výzvu, ve které konstatuje, že po uplynutí

[97] Ust. § 74 odst. 3 věta první zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

[98] Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Sněmovní tisk 364/0, VI. volební období [online]. 2011, s. 64 [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0

lhůty bude mít za to, že se cizí orgán nehodlá případem zabývat a pozůstalost projedná český soud.[99] Bývá zvykem, že výzva se státu zasílá opakovaně.

Ve všech ostatních záležitostech, kdy není pravomoc tuzemského soudu dána, se soud omezí pouze na opatření potřebná k zajištění majetku po zůstaviteli představující postup podle zásady materiální vzájemnosti mezi státy. Takovými opatřeními se rozumí především provedení předběžného šetření a jiných neodkladných opatření, jakými jsou závěra pozůstalosti, uložení majetku do úschovy soudu (soudního komisaře nebo jiného schovatele) nebo zapečetění v bytě, dále zákaz výplaty z účtu či vkladní knížky a uložení dlužníkům zůstavitele, aby plnění na pohledávky zůstavitele skládali do úschovy soudu.[100] Dle § 74 odst. 5 ZMPS *„soud vydá účastníkům na jejich žádost potvrzení o tom, že projednání dědictví nenáleží do pravomoci českých soudů; před jeho vydáním, je-li to důvodné, provede předběžné šetření“*. Předběžné šetření provádí notář jako soudní komisař, ale potvrzení představující veřejnou listinu vydává sám soud, který postupuje podle českého procesního práva. Zákon hovoří o tom, že předběžné řízení se provede pouze tehdy, je-li to důvodné, nicméně v praxi probíhá zpravidla vždy, neboť až na jeho základě jsou zjišťovány potřebné údaje týkající se především osoby zůstavitele, jeho jmění, dědiců, odkazovníků, správce pozůstalosti a dalších osob.

Nemá-li český soud pravomoc a majetek má být vydán do ciziny, vyrozumí o tom tuzemské dědice a věřitele oznámením, které vyvěsí po dobu 15 dnů na úřední desce a současně je jemu známým účastníkům doručí. K tomuto postupu dochází pouze tehdy, není-li dána pravomoc českého soudu, nikoli situace, kdy majetek nabyl dědic mající bydliště v cizině, kam hodlá své dědictví vyvézt.[101] Jde-li o majetek, jehož vývoz je podmíněn povolením příslušného orgánu (např. věci kulturní hodnoty), je potřeba získat nejprve toto povolení.

Pokud zůstavitel zanechal majetek jen nepatrné hodnoty, bylo by nehospodárné a neefektivní, aby byl majetek vydáván k projednání pozůstalosti do zahraničí. Proto ZMPS obsahuje v § 74 odst. 6 zákonnou úpravu, podle níž je majetek vydán vypraviteli pohřbu nebo jiné osobě ve shodě s rozhodným právem (podle českého práva za předpokladu, že s tím osoba souhlasí). Takový majetek není dědictvím nýbrž majetkem nabytým zvláštním rozhodnutím soudu a vypraviteli pohřbu nevzniká žádná odpovědnost za pasiva, která by po sobě zůstavitel

---

[99] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 493. ISBN 978-80-7478-368-5.

[100] *Tamtéž*, s. 494

[101] usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 1998, sp. zn. 24 Co 402/98-68, zveřejněno v: Ad Notam, 5/1999, s. 102

zanechal.[102] Pokud je majetek takto vydán, soud zároveň rozhodne podle § 154 odst. 1 ZŘS o zastavení řízení o pozůstalosti. Blíže je tato problematika upravena v podkapitole *1.1.5 Pozůstalost s majetkem bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty*.

2.2.1.1.3. Pravomoc českých soudů k projednání majetku nalézajícího se v cizině

V praxi se může stát, a často k tomu i dochází, že zůstavitel nezanechal pozůstalost pouze na území České republiky, ale její část i v zahraničí. Tuto situaci řeší § 75 ZMPS, který je zakotvením záruky vzájemnosti a spolupráce mezi státy vyplývající z mezinárodních smluv, na jejichž základě státy přiznávají právní účinky rozhodnutím cizích států. Předmětem tohoto ustanovení je zabránit tomu, aby rozhodnutí českého soudu v řízení o pozůstalosti nebylo vydáno zbytečně, neboť pravomoc k rozhodnutí o majetku by si v cizině nárokoval podle svého mezinárodního práva soukromého a procesního jiný orgán a rozhodnutí českého soudu by nebylo v cizině uplatnitelné.[103] Má-li soud pochybnost o tom, zda vzájemnost mezi státy existuje, podá na základě § 110 ZMPS žádost o vyjádření Ministerstvu spravedlnosti České republiky.[104]

Aby mohl být § 75 uplatněn, musí být dána nejprve pravomoc českého soudu podle § 74 odst. 1 nebo 3 věty druhé ZMPS. Má-li tuzemský soud pravomoc k řízení o pozůstalosti (zůstavitel zde měl obvyklý pobyt nebo byl občanem České republiky), bude oprávněn rozhodnout o majetku zůstavitele zanechaném v cizině za předpokladu, že cizí stát vydává takový majetek k projednání nebo přiznává právní účinky rozhodnutím českého soudu. Vydáním majetku se dle dřívějších názorů rozumělo přenechání majetku v cizině k projednání českému orgánu, tedy že nešlo o jeho fyzické vydání. Dle názoru J. Grygara a E. Grygara nelze s tímto jednoduchým vysvětlením zcela souhlasit, neboť by stíralo *„rozdíl mezi vydáváním majetku a přiznáváním právních účinků rozhodnutím soudů“* a obojí by znamenalo totéž.[105] Jedná se o

---

[102] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 398. ISBN 978-80-7400-528-2.

[103] *Tamtéž*, s. 413

[104] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 829. ISBN 978-807502-345-2.

[105] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 499. ISBN 978-80-7478-368-5.

terminologickou nesrovnalost textu a pro jeho vysvětlení je potřeba vždy použít metody výkladu právních norem a dospět k závěru, že půjde i o fyzické vydání.

2.2.1.2 Právo rozhodné v dědických věcech s mezinárodním prvkem obecně

Došel-li český soud (soudní komisař) k závěru, že má pravomoc k řízení o pozůstalosti, nastává druhá fáze, a to určení rozhodného práva, tedy jakým právním řádem se bude soud v řízení o pozůstalosti řídit.[106] Rozhodným právem chápeme vždy právo hmotné nikoliv procesní, neboť podle českého procesního práva postupuje soud vždy. V této souvislosti je nutné zmínit pojem *dědického statutu*, který představuje souhrn právních norem upravujících právní poměry v rámci řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem.[107] V současné době existují ve světě dva základní typy dědického statutu, a to dědický statut jednotný a rozštěpný.[108]

Pokud právní řád státu pohlíží na pozůstalost jako na jeden nedělitelný celek a bez ohledu na to, jestli jde o věci movité či nemovité, se určí na základě jediného hraničního určovatele rozhodné právo jednoho konkrétního státu, mluvíme o jednotném dědickém statutu. Naproti tomu u rozštěpného dědického statutu právní řády států rozlišují mezi movitým a nemovitým majetkem a hraničních určovatelů rozhodného práva je více. U nemovitých věcí jím je místo polohy nemovitosti, u movitých věcí především státní občanství zůstavitele, jeho bydliště nebo obvyklý pobyt.[109]

Česká republika podobně jako Slovensko, Německo, Polsko, Rakousko, Finsko, Švédsko, Španělsko, Dánsko, Norsko, Estonsko a další používají jednotný dědický statut. Ovšem je nutné zdůraznit, že přestože se jedná o jednotný dědický statut nelze to zaměňovat se stejným hraničním určovatelem, který si každý stát upravuje rozdílně. V případě Slovenska, Německa, Polska, Rakouska, Finska, Švédska a Španělska je jím státní občanství zůstavitele v době jeho

---

[106] SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 360. ISBN 978-80-7400-266-3.

[107] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 414. ISBN 978-80-7400-528-2.

[108] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 833. ISBN 978-807502-345-2.

[109] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 414. ISBN 978-80-7400-528-2.

smrti, u Dánska a Norska faktické bydliště zůstavitele a u Estonska poslední bydliště zůstavitele.[110] Bezespornou výhodou tohoto přístupu je jeho jednoduchost, kdy se veškeré právní poměry řídí jedním právním řádem. Problém nicméně může nastat, upravuje-li rozhodné právo institut, jaký není ve státě, jenž rozhoduje podle práva jemu cizímu, znám nebo jej upravuje odlišně.

Výhodou rozštěpného dědického statutu užívaného například ve Francii, Velké Británii, Irsku nebo Belgii je to, že v řadě věcí orgán rozhodující o pozůstalosti, který se vždy řídí svým procesním právem, rozhoduje i podle svého vlastního hmotného práva v důsledku zpětného odkazu. K tomu však nedochází vždy a opět se může stát, že je rozhodováno podle cizího práva.

Jak bylo řečeno, v České republice se uplatňuje princip jednotného dědického statutu. Ten je upraven v § 76 ZMPS, přičemž tento paragraf obsahuje základní a rozšířenou kolizní úpravu. Podle věty první se dědické poměry řídí právním řádem státu, ve kterém měl zůstavitel v době smrti obvyklý pobyt. Z toho vyplývá, že místo úmrtí zůstavitele, jeho státní příslušnost nebo státní příslušnost a obvyklý pobyt dědiců není rozhodná a námitky, jež by ohledně takového určení dědici či jiné osoby vznesli, by byly irelevantní.[111] Obvyklý pobyt, ač jde o kritérium základní, ale není zcela jediným určovatelem. § 76 ZMPS ve své větě druhé obsahuje modifikaci tohoto kritéria, kterou je rozšiřující kolizní úprava. Podle ní za předpokladu, že zůstavitel byl českým státním občanem, ale obvyklý pobyt měl v zahraničí, a alespoň jeden z dědiců má obvyklý pobyt v tuzemsku, je rozhodným právem právo České republiky. Porovnáme-li úpravu pravomoci českého soudu upravenou v § 74 odst. 3 větě druhé ZMPS, dospějeme k závěru, že zákonodárce měl v úmyslu, aby byla tato dvě ustanovení užívána společně a tím došlo k usnadnění řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem. Ačkoliv § 76 ve své větě druhé neobsahuje zmínku o tom, že by dědic mající obvyklý pobyt v České republice měl aktivně žádat, aby bylo užito českého práva, je potřeba nahlížet na toto ustanovení právě v souladu s § 74 odst. 3 věta druhá ZMPS, který jako podmínku příslušnosti českého soudu stanovuje, aby takový dědic podal návrh na zahájení řízení. Další podmínkou rovněž vyplývající z kontextu je existence pozůstalosti (pouze věcí movitých – vysvětlení viz výše) v tuzemsku.[112] Pro argumentaci tohoto postupu můžeme uvést následující příklad. Rozhodne-li se český občan

---

[110] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 414. ISBN 978-80-7400-528-2.

[111] *Tamtéž*, s. 419

[112] *Tamtéž*, s. 419

přestěhovat se do zahraničí s úmyslem žít tam trvale a toto místo se stane střediskem jeho zájmů, ačkoli jeho děti budou nadále žít v České republice a stejně tak zde zůstane i jeho majetek, bylo by zbytečné a nesmyslné, aby o takové pozůstalosti, vedl-li by o ní řízení český soud, bylo rozhodováno podle cizího práva.

Za zmínku stojí i další výjimka, a to možnost volby rozhodného práva vyplývající z § 77 odst. 4 a 5 ZMPS, podle nějž si může zůstavitel v závěti zvolit právo, kterým se budou řídit dědické poměry, avšak tímto právem může být pouze právo státu, v němž má v době pořízení závěti obvyklý pobyt nebo jehož je státním příslušníkem. Kromě závěti může být rozhodné právo určeno i v dědické smlouvě mezi smluvními stranami.

Aby byla kolizní norma správně použita, je mimo jiné nutné vysvětlit pojem *právní poměry dědické*. Tento pojem zahrnuje téměř veškerou problematiku týkající se pozůstalosti, zejména:

- úpravu dědického práva obecně – zda je dán důvod dědění, způsoby zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti, dědická (ne)způsobilost, odkazy, vydědění, vzdání se, přijetí či odmítnutí dědictví a jeho následky;[113]
- otázky související s děděním ze zákona – okruh dědiců, nabývání dědictví, způsob rozdělení pozůstalosti a započtení na dědický podíl;[114]
- otázky související s děděním ze závěti – zda je závěť přípustná, výše podílu nepominutelného dědice, práva a povinnosti správce pozůstalosti a vykonavatele závěti.[115]

Ohledně odúmrti obsahuje ZMPS výslovnou úpravu v § 78, který říká, že veškerý majetek a práva zůstavitele nalézající se v tuzemsku, pakliže nemá dědice, připadají státu. Takové rozhodnutí spadá do výlučné a nepodmíněné pravomoci českého soudu. Toto ustanovení bylo do ZMPS zařazeno z toho důvodu, aby řešilo situaci, kdy se právní poměry dědické řídí cizím právním řádem.[116] Jakékoliv rozhodnutí cizího orgánu, které by se týkalo odúmrti, nemá v České republice právní účinky, neboť jej nelze uznat ani vykonat.[117] Na rozdíl od § 1634 Občanského

---

[113] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 502. ISBN 978-80-7478-368-5.
[114] *Tamtéž*, s. 502
[115] *Tamtéž*, s. 502
[116] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 836. ISBN 978-807502-345-2.
[117] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 459. ISBN 978-80-7400-528-2.

zákoníku, podle nějž se na stát hledí jako by byl zákonným dědicem, § 78 ZMPS výslovně uvádí, že stát se nepovažuje za dědice, ledaže by byl dědicem ustanoven v závěti.

2.2.1.3 Uznání cizích rozhodnutí

Není-li dána k projednání pozůstalosti pravomoc českých soudů, je namístě použití § 79 ZMPS. Podle něj se pravomocná cizí rozhodnutí ve věcech dědických uznávají bez dalšího řízení, jsou-li kumulativně splněny tyto podmínky:[118]

- rozhodnutí dle § 14 ZMPS nabylo podle potvrzení příslušného cizího orgánu právní moci a bylo uznáno českými orgány veřejné moci;
- rozhodnutí bylo vydáno ve státě obvyklého pobytu zůstavitele v době jeho smrti nebo ve státě, jehož byl zůstavitel státním občanem v době smrti;
- rozhodnutí bylo vydáno orgánem státu, který vydává dědictví zůstavitelů s obvyklým pobytem v České republice k projednání českým soudům nebo přiznává právní účinky jejich rozhodnutím v těchto věcech, tedy že se mezi státy uplatňuje zásada vzájemnosti;
- nejedná se o odúmrť nacházející se na území České republiky (viz výše);
- rozhodnutí není v rozporu s veřejným pořádkem dle § 4 ZMPS.

Cizím rozhodnutím se rozumí *„rozhodnutí soudů cizího státu a rozhodnutí úřadů cizího státu o právech a povinnostech, o kterých by podle jejich soukromoprávní povahy rozhodovaly v České republice soudy, stejně jako cizí soudní smíry a cizí notářské a jiné veřejné listiny v těchto věcech“*[119] Na základě § 16 odst. 1 a 2 ZMPS je cizí rozhodnutí v majetkových věcech uznáno tím, že k němu český orgán veřejné moci přihlédne, jako by šlo o rozhodnutí českého orgánu, a není potřeba provádět žádné zvláštní řízení o uznání, v ostatních věcech je cizí rozhodnutí uznáno až na základě zvláštního rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak. Je-li ale dána pravomoc českého soudu k projednání pozůstalosti na základě § 74 nebo § 75 ZMPS, není možné cizí rozhodnutí uznat.

---

[118] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 849. ISBN 978-807502-345-2.

[119] Ust. § 14 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

Dle § 16 odst. 3 ZMPS lze na základě cizího rozhodnutí ve věcech majetkových, které splňuje podmínky pro uznání českým orgánem, nařídit výkon tohoto rozhodnutí rozhodnutím českého soudu, jež je třeba odůvodnit.

2.2.2 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 650/2012

Na samém začátku kapitoly bylo zmíněno, že ZMPS se použije, pouze pokud není problematika upravena jiným způsobem. V následující části práce bude věnována pozornost právní úpravě na evropské unijní úrovni. Tuto úpravu přináší *nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení* (dále v textu diplomové práce též jen „***Nařízení o dědictví***"), které je použitelné (nabylo účinnosti), s výjimkou několika článků, od 17. 8. 2015. Nařízení o dědictví je přímo použitelné (a má aplikační přednost před vnitrostátním právem) ve všech členských státech s výjimkou Dánska, Spojeného království a Irska, které se přijetí nařízení nezúčastnily.[120] Spojené království není v současnosti již ani členem Evropské unie, neboť z ní k 31. 1. 2020 vystoupilo. Na přímé použití v České republice odkazuje ZMPS ve svém § 73a. Vzhledem k tomu, že státy mezi sebou dříve uzavíraly mezinárodní smlouvy, je potřeba rozlišovat mezi smlouvami uzavřenými výhradně členskými státy, kde bude mít Nařízení o dědictví aplikační přednost, a smlouvami, jejichž smluvní stranou je nečlenský stát, případně Dánsko, Spojené království a Irsko, kde bude mít mezinárodní smlouva ve vztahu s takovými státy před Nařízením o dědictví přednost.[121]

Základní změnou, kterou Nařízení o dědictví přineslo, je vytvoření jednotné a ucelené právní úpravy ve věcech dědických na území Evropské unie. Nařízení zahrnuje jak procesněprávní ustanovení pro určení mezinárodní příslušnosti k řízení o pozůstalosti, uznání a výkon

[120] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 401. ISBN 978-80-7400-528-2.

[121] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 485. ISBN 978-80-7478-368-5.

rozhodnutí, tak i hmotněprávní kolizní normy pro určení rozhodného práva, které ve svém souhrnu tvoří komplexní úpravu.[122]

Pokud jde o časovou působnost, Nařízení o dědictví *„se použije na dědictví osob, které zemřely 17. srpna 2015 nebo později“*.[123] Do věcné působnosti předpisu patří všechny občanskoprávní otázky týkající se dědění bez ohledu na to, zda půjde o dědění na základě pořízení pro případ smrti nebo dědění ze zákona.[124] Oblasti, které do působnosti Nařízení o dědictví nepatří, jsou uvedeny v článku 1 tohoto nařízení, jako příklad můžeme uvést věci daňové, celní, správní, věci osobního statutu fyzických osob nebo způsobilost fyzických osob k právům a povinnostem. Smyslem úpravy je v rámci Evropské unie zjednodušit celé dědické řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem a její vypořádání. O mezinárodní prvek (preambule Nařízení o dědictví mluví v bodě 7 o mezinárodním dopadu) se bude jednat především v následujících případech:

- pozůstalost se nachází na území více států (členských i nečlenských) nebo i jen na území nečlenského státu;[125]
- došlo k volbě rozhodného práva pro řízení o dědictví nebo práva, kterým se řídí pořízení pro případ smrti, pokud jde o jeho přípustnost či věcnou platnost;
- pokud má osoba oprávněná učinit prohlášení o přijetí či odmítnutí dědictví, odkazu nebo povinného dědického podílu podle čl. 13 Nařízení o dědictví obvyklý pobyt na území jiného státu Evropské unie než státu, jehož soud je příslušný k projednání pozůstalosti;[126]
- pokud půjde o přezkoumání příslušnosti podle čl. 15 Nařízení o dědictví.

Nařízení o dědictví vychází z principu jednotného dědického řízení, podle nějž je-li dána pravomoc soudu členského státu rozhodovat o pozůstalosti, pak je dána pro celé řízení a dopadá

---

[122] FOREJTOVÁ, M., ŠLEJHAROVÁ, M. *Nová právní úprava v dědických věcech s mezinárodním prvkem. Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-06-12]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/nova-pravni-uprava-v-dedickych-vecech-s-mezinarodnim-prvkem?browser=mobi

[123] Ust. čl. 83 bod 1. nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

[124] FOREJTOVÁ, M., ŠLEJHAROVÁ, M. *Nová právní úprava v dědických věcech s mezinárodním prvkem. Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-06-12]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/nova-pravni-uprava-v-dedickych-vecech-s-mezinarodnim-prvkem?browser=mobi

[125] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 401. ISBN 978-80-7400-528-2.

[126] *Tamtéž*, s. 401

na veškerý majetek zůstavitele (věci movité i nemovité, ať se nacházejí kdekoliv).[127] Zároveň dochází ke sjednocení rozhodného práva s právem místa projednání pozůstalosti a soudy rozhodují podle vlastních právních předpisů a vydaná rozhodnutí jsou podle Nařízení o dědictví ve všech ostatních členských státech automaticky uznávána.[128]

2.2.2.1 Příslušnost soudů členského státu

Nařízení o dědictví upravuje několik způsobů, jimiž může být určena příslušnost soudů k řízení o pozůstalosti. Tyto způsoby určení jsou dány především článkem 4 (obecná příslušnost), článkem 7 (příslušnost v případě volby práva), článkem 10 (podpůrná příslušnost) a článkem 11 (forum necessitatis) Nařízení o dědictví. V následující části práce bude věnována pozornost právě těmto jednotlivým variantám.

2.2.2.1.1. Obecná příslušnost

Pravomoc soudu k rozhodování o dědictví jako celku je obecně založena čl. 4 Nařízení o dědictví představujícím kolizní úpravu, podle které je příslušným soudem soud členského státu, na jehož území měl zůstavitel v době smrti obvyklý pobyt (stejná úprava jako v § 74 odst. 1 ZMPS). Pojem obvyklého pobytu není definován, nicméně základní vodítka pro jeho vysvětlení nalezneme v bodě 23 preambule Nařízení o dědictví, z nějž vyplývá, že orgán příslušný k řízení o dědictví by pro určení obvyklého pobytu měl posoudit všechny životní okolnosti zůstavitele před jeho smrtí i v době smrti a vzít v úvahu zejména délku a pravidelnost pobytu zůstavitele na území konkrétního státu a podmínky a důvody tohoto pobytu (např. místo, kde zůstavitel bydlel, pracoval nebo měl rodinu). Zůstavitel by měl k takovému místu vykazovat úzký a trvalý vztah. Problematika určení obvyklého pobytu je blíže řešena v kapitole *2.2.1.1.1. Výlučná a nepodmíněná pravomoc českých soudů k projednání tuzemské pozůstalosti.*

Soudem se dle čl. 3 odst. 2 Nařízení o dědictví rozumějí soudní orgány a všechny ostatní orgány a právní odborníci s pravomocí v dědických věcech, pokud:

---

[127] MATEŘANKOVÁ, J. *Mezinárodní příslušnost podle evropského nařízení o dědictví*. Ad Notam, 2/2016, s. 3
[128] *Tamtéž*, s. 3

- vykonávají soudní funkce nebo jednají na základě zmocnění soudním orgánem nebo pod dohledem soudního orgánu;
- tyto ostatní orgány a právní odborníci nabízejí záruky nestrannosti a práva všech stran být vyslechnut;
- jejich rozhodnutí vydaná podle práva členského státu, v němž působí:
  a) mohou být napadena před soudním orgánem nebo jím přezkoumána; a
  b) mají obdobnou sílu a účinky jako rozhodnutí soudního orgánu v téže věci.

V České republice bude tuto definici soudu naplňovat notář jakožto soudní komisař.[129]

Kromě obvyklého pobytu, jenž je primárním kritériem, může být pravomoc určena i dohodou o volbě soudu nebo jinými výjimkami.

2.2.2.1.2. Dohoda o volbě soudu (prorogace)

Nařízení o dědictví v čl. 5 umožňuje, aby si dotčené strany za určitých podmínek zvolily soud členského státu, který bude výlučně příslušný k řízení o všech nebo jen o některých otázkách týkajících se dědictví. Podmínkou, aby mohla být tato prorogační dohoda uzavřena, je, že zůstavitel uskutečnil dříve volbu práva pro dědické poměry podle čl. 22 Nařízení o dědictví. Využil-li zůstavitel této možnosti, mohl si nicméně zvolit pouze právo státu, jehož byl státním příslušníkem v době uskutečnění takové volby nebo v době smrti. Pokud si zůstavitel zvolil rozhodné právo a toto právo je právem některého členského státu, mohou dotčené strany učinit dohodu o volbě soudu tohoto členského státu, pro niž je vyžadována písemná forma.[130] Považuji za zvláštní, že zůstavitel může učinit volbu rozhodného práva, ale volba soudu je pouze v rukou dědiců a zůstavitel ji nemůže nijak ovlivnit.

V případě, že zůstavitel nebyl občanem žádného státu Evropské unie, mohl přesto učinit volbu rozhodného práva podle své státní příslušnosti, avšak dotčené strany posléze prorogační dohodu uzavřít nemohou, neboť zvolené právo by nebylo právem žádného členského státu.

---

[129] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 488. ISBN 978-80-7478-368-5.

[130] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 403. ISBN 978-80-7400-528-2.

Odborná literatura se neshoduje v názoru, kdy přesně je možné tuto dohodu uzavřít. Dle J. Svobody může k uzavření dojít kdykoliv po zahájení řízení nebo i před ním, nicméně vždy až po smrti zůstavitele, až do doby, než bude o pozůstalosti rozhodnuto nebo bude řízení jinak skončeno.[131] Dle jiného názoru, se kterým se ztotožňuji, je možné se praeter legem na volbě soudu dohodnout ještě za života zůstavitele, neboť žádný předpis takový postup nezakazuje, ačkoliv zde hrozí riziko, že zůstavitel posléze provede novou volbu práva.[132] Dotčené strany nejsou Nařízením o dědictví definovány, proto určení, které osoby jsou dotčenými stranami, je nutné vždy posuzovat s ohledem na to, zda půjde o řízení sporné či nesporné, a jaké právo bude rozhodné.[133] Takovými osobami budou ale především dědicové, odkazovníci a osoby oprávněné k povinnému podílu.

2.2.2.1.3. Podpůrná příslušnost

Vedle příslušnosti soudu, která je primárně určována na základě obvyklého pobytu, případně volby soudu, obsahuje Nařízení o dědictví v čl. 10 též ustanovení o podpůrné příslušnosti soudu členského státu, není-li příslušnost založena podle výše zmíněných kritérií.

Pokud se místo obvyklého pobytu zůstavitele nenachází v době jeho smrti na území členského státu, budou podle čl. 10 odst. 1 Nařízení o dědictví k řízení o pozůstalosti přesto příslušné soudy členského státu, na jehož území se nachází pozůstalost, za předpokladu, že zůstavitel měl v době smrti státní příslušnost tohoto členského státu nebo se místo předchozího obvyklého pobytu zůstavitele nacházelo na území tohoto členského státu, za podmínky, že v okamžiku zahájení řízení o pozůstalosti od změny místa obvyklého pobytu neuplynula doba přesahující pět let.

Pakliže nebude ani takto určena pravomoc některého soudu členského státu, tedy za předpokladu, že zůstavitel neměl v době své smrti obvyklý pobyt na území členského státu, byl

---

[131] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 404. ISBN 978-80-7400-528-2.

[132] ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka.* Praha: Leges, 2019, s. 832. ISBN 978-807502-345-2.

[133] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 404. ISBN 978-80-7400-528-2.

státním příslušníkem jiného státu než státu Evropské unie a neměl ani dřívější obvyklý pobyt na území členského státu, kde zanechal majetek, v období delším než 5 let před svou smrtí, odstavec 2 říká, že k rozhodování o majetku (movitém i nemovitém), který tvoří pozůstalost, budou příslušné soudy členského státu, v němž se tento majetek nachází. Význam dané úpravy spočívá v tom, že soud určitého členského státu může projednat majetek nacházející se na jeho území sám, aniž by musel vyčkávat, zda řízení zahájí orgán, který by byl jinak příslušný.[134]

2.2.2.1.4. Forum necessitatis

Není-li podle jiných ustanovení Nařízení o dědictví příslušný k rozhodování o dědictví žádný soud členského státu, mohou soudy členského státu ve výjimečných případech přesto zahájit a vést řízení o pozůstalosti, *„jestliže ve třetím státě, k němuž má daná věc úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v takovém třetím státě nelze rozumně zahájit nebo vést. Věc musí vykazovat dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu bylo řízení zahájeno.“*[135]

K takové situaci dojde zejména tehdy, měl-li zůstavitel obvyklý pobyt ve státě mimo Evropskou unii, na jehož území zanechal veškerý svůj majetek, avšak byl státním příslušníkem některého členského státu.[136] Příslušnost soudu členského státu není dána podle žádného ustanovení Nařízení o dědictví, neboť obvyklý pobyt zůstavitele byl ve státě mimo Evropskou unii a veškerý majetek se nacházel v tomto státě. Je-li však z okolností zcela patrné, že řízení o pozůstalosti nebude možné v tomto nečlenském státě vést, například z důvodu rozpadu právního či institucionálního systému státu způsobeného humanitární katastrofou či občanskou válkou, bude namístě umožnit, aby řízení vedl soud členského státu, jehož státní příslušnost měl zůstavitel, neboť toto občanství můžeme považovat za *dostatečnou vazbu*.[137]

---

[134] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 408. ISBN 978-80-7400-528-2.

[135] Ust. čl. 11 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

[136] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 409. ISBN 978-80-7400-528-2.

[137] *Tamtéž*, s. 409

Z výše uvedeného je patrné, že příslušnost soudů členských států je dána skutečně velmi široce, neboť soud může za určitých okolností rozhodovat i o pozůstalosti, která se nachází na území státu, který není členem Evropské unie. V těchto případech ale může dojít k rozporu s právem tohoto třetího státu, který rozhodnutí soudu členského státu neuzná.[138] Proto čl. 12 odst. 1 Nařízení o dědictví umožňuje soudu, aby na návrh některé ze stran řízení vydal rozhodnutí o tom, že o části pozůstalostního majetku nacházejícího se na území nečlenského státu nebude rozhodovat. Toto rozhodnutí lze vydat pouze na návrh, avšak soud může strany řízení vyrozumět o možnosti podat takovou žádost a o důsledcích, jaké hrozí, pokud návrh nepodají (např. riziko neuznání rozhodnutí ve třetím státě, vyšší náklady, delší doba řízení).[139]

Další situací, která může nastat, je zahájení řízení v téže věci mezi stejnými účastníky u soudů dvou nebo více členských států. V takovém případě je soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, povinen prohlásit se za nepříslušný ve prospěch soudu, který zahájil řízení jako první a u něhož byla příslušnost určena. Otázka litispendence je upravena v čl. 17 Nařízení o dědictví.

2.2.2.2 Právo rozhodné

Nařízení o dědictví vedle příslušnosti soudů upravuje otázku, jakého práva se v řízení o pozůstalosti užije, a to i bez ohledu na to, zda půjde o právo některého z členských států či nikoliv. Stejně jako ZMPS vychází i Nařízení o dědictví z jednotného dědického statutu. Problematika dědického statutu a jeho forem (jednotný a rozštěpný dědický statut) je upravena v kapitole *2.2.1.2 Právo rozhodné v dědických věcech s mezinárodním prvkem obecně.* Podle čl. 21 odst. 1 Nařízení o dědictví je hraničním určovatelem rozhodného práva obvyklý pobyt a o pozůstalosti jako celku bude rozhodováno podle práva státu, v němž měl zůstavitel obvyklý pobyt v době smrti. Z tohoto pravidla existuje výjimka upravená v odstavci 2, podle níž, je-li z okolností zřejmé, že zůstavitel měl v době smrti zjevně užší spojení s jiným státem, bude právem rozhodným pro dědění právo tohoto jiného státu, kupříkladu právo státu, jehož byl

[138] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 410. ISBN 978-80-7400-528-2.
[139] *Tamtéž*, s. 410

státním příslušníkem. Tohoto ustanovení má být nicméně využíváno skutečně jen výjimečně, aby nedocházelo k narušování základního hraničního určovatele a právní jistoty účastníků řízení.[140]

Vedle zmíněných ustanovení zahrnuje Nařízení o dědictví v čl. 22 též možnost zůstavitele zvolit si právo, podle kterého bude o pozůstalosti rozhodováno. Takovým právem však může být pouze právo státu, jehož je státním příslušníkem v době uskutečnění volby nebo v době své smrti a *„volba musí být učiněna výslovně v prohlášení ve formě pořízení pro případ smrti nebo musí vyplývat z některého ustanovení takového pořízení“*.[141]

Základním kritériem pro určení příslušnosti soudu a rozhodného práva je v obou případech obvyklý pobyt, proto je možné říci, že Nařízení o dědictví napomáhá tomu, aby soudy členských států rozhodovaly především podle vlastního práva. I v případě volby rozhodného práva bude možné, aby soud rozhodoval podle vlastního práva, neboť se nabízí možnost uzavření dohody o volbě soudu mezi dotčenými stranami a soud členského státu, jehož právo si zůstavitel zvolil a jehož byl občanem v době této volby nebo smrti, má pravomoc vést řízení, viz kapitola *2.2.2.1.2. Dohoda o volbě soudu (prorogace)*.

2.2.2.3 Uznání a výkon rozhodnutí

Další otázkou týkající se úpravy řízení o pozůstalosti s mezinárodním prvkem v rámci Evropské unie je uznání a výkon rozhodnutí vydaných soudy členských států. Nařízení o dědictví přejímá dřívější úpravu z nařízení Brusel I (tj. *Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*) a upravuje proces uznávání a výkonu ve třech fázích, kterými jsou uznání rozhodnutí, prohlášení vykonatelnosti a samotný výkon rozhodnutí.[142] Za rozhodnutí se podle čl. 3 odst. 1 písm. g) Nařízení o dědictví považuje *„každé rozhodnutí v dědických věcech vydané soudem členského*

---

[140] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 503. ISBN 978-80-7478-368-5.

[141] Ust. čl. 22 odst. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

[142] FOREJTOVÁ, M., ŠLEJHAROVÁ, M. *Nová právní úprava v dědických věcech s mezinárodním prvkem. Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/nova-pravni-uprava-v-dedickych-vecech-s-mezinarodnim-prvkem?browser=mobi

státu bez ohledu na to, jak je toto rozhodnutí označeno, včetně rozhodnutí o nákladech řízení vydaného soudním úředníkem".

Na základě čl. 39 odst. 1 Nařízení o dědictví (obdobná úprava jako v ZMPS) se rozhodnutí vydaná v některém členském státě automaticky uznávají v ostatních členských státech bez ohledu na to, jestli šlo o řízení sporná či nesporná, a aniž by bylo potřeba vést o tom zvláštní řízení. Vyskytne-li se spor, zda má být rozhodnutí uznáno, může kterákoliv ze stran, která uplatňuje uznání jako hlavní věc v daném sporu, navrhnout, aby rozhodnutí soudu bylo uznáno. Rozhodnutí soudu členského státu není možné dle čl. 40 Nařízení o dědictví uznat za následujících podmínek:

- rozhodnutí je zjevně v rozporu s veřejným pořádkem členského státu, který jej má uznat;
- odpůrci (např. dědic, odkazovník) nebyl doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná písemnost v dostatečném časovém předstihu, aby se mohl na jednání připravit;
- rozhodnutí je neslučitelné s rozhodnutím vydaným v téže věci mezi týmiž stranami v členském státě, v němž má být rozhodnutí uznáno;
- rozhodnutí je neslučitelné s rozhodnutím vydaným v jiném členském státě nebo ve třetím státě v řízení mezi týmiž stranami a pro tentýž nárok a toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky uznání.

Meritorně (tj. ve věci samé) však nesmí být rozhodnutí v žádném případě přezkoumáváno.

Dalším krokem, jehož průběh Nařízení o dědictví (na rozdíl od úpravy v ZMPS) upravuje, je řízení o prohlášení vykonatelnosti, jehož smyslem je ověřit, zda rozhodnutí vydané v jiném členském státě splňuje určité formální náležitosti obsažené v čl. 46 Nařízení o dědictví, zejména půjde o postup při podání návrhu na prohlášení vykonatelnosti a předložení požadovaných dokumentů.[143] Řízení se zahajuje u soudu, a to na návrh kterékoliv dotčené strany, postup pro podání návrhu se řídí právem členského státu, ve kterém má být výkon nařízen. Jsou-li splněny podmínky uvedené v čl. 46, rozhodnutí je prohlášeno za vykonatelné. Strana, vůči níž je výkon navrhován, nemůže v této fázi činit k návrhu žádná podání, nicméně je oprávněna podat (stejně jako jiná strana) následně opravný prostředek, a to ve lhůtě 30 dnů od doručení prohlášení vykonatelnosti, má-li tato strana bydliště v jiném členském státě, prodlužuje se lhůta na 60

[143] FOREJTOVÁ, M., ŠLEJHAROVÁ, M. *Nová právní úprava v dědických věcech s mezinárodním prvkem. Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/nova-pravni-uprava-v-dedickych-vecech-s-mezinarodnim-prvkem?browser=mobi

dnů.[144] Soud, u něhož byl opravný prostředek podán, jej buďto zamítne, nebo zruší prohlášení vykonatelnosti z důvodů uvedených v čl. 40 Nařízení o dědictví, tedy ze stejných důvodů, pro které není možné uznat rozhodnutí.

Výkon rozhodnutí se řídí právními předpisy konkrétního státu Evropské unie, na jehož území má být proveden. Návrh na výkon je možné podat samostatně nebo společně s návrhem na prohlášení vykonatelnosti.

2.2.2.3.1. Veřejné listiny

Za zmínku stojí i postup týkající se veřejných listin. Veřejnou listinou se podle čl. 3 odst. 1 písm. i) Nařízení o dědictví rozumí *„dokument v dědické věci, který byl formálně vyhotoven nebo registrován jako veřejná listina v některém členském státě a jehož pravost:*

i) se vztahuje na podpis i na obsah veřejné listiny a

ii) byla ověřena orgánem veřejné moci či jiným orgánem zmocněným pro tento účel členským státem původu“.

Nařízení o dědictví vychází při uznávání z principu, že veřejné listiny vyhotovené v jednom státě Evropské unie mají v jiném členském státě stejné nebo obdobné důkazní účinky jako ve státě, který veřejnou listinu vydal, pokud není zjevně v rozporu s veřejným pořádkem. Aby mohly být takové listiny případně vykonány (ne každá listina je vykonatelná), musí být ve státě, na jehož území mají být vykonány, uznány a prohlášeny za vykonatelné.[145] Pokud je listina vykonatelná ve státě původu, může kterákoliv dotčená strana podat v jiném členském státě návrh na prohlášení vykonatelnosti této listiny, který se bude řídit stejnými ustanoveními jako prohlášení vykonatelnosti u rozhodnutí. Výkon veřejné listiny se stejně jako výkon rozhodnutí řídí právem členského státu, v němž má k výkonu dojít.

Obdobná úprava se použije i na soudní smíry v dědických věcech.

---

[144] Ust. čl. 50 odst. 1 a 5 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

[145] FOREJTOVÁ, M., ŠLEJHAROVÁ, M. *Nová právní úprava v dědických věcech s mezinárodním prvkem. Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/nova-pravni-uprava-v-dedickych-vecech-s-mezinarodnim-prvkem?browser=mobi

2.2.2.4 Evropské dědické osvědčení

Nařízení o dědictví zavádí v čl. 62 nový institut evropského dědického osvědčení. Toto osvědčení slouží dědicům, odkazovníkům, vykonavateli závěti nebo správci pozůstalosti k prokázání svého statusu, práva či pravomoci souvisejícího s pozůstalostí v kterémkoliv státě Evropské unie (tj. i ve státě, který jej vydal), na jehož území se nachází zůstavitelův majetek. Užití osvědčení má vést k rychlejšímu a snazšímu vypořádání dědictví, neboť není podmíněno žádným dalším uznáním.[146]

Osvědčení vydává soud či jiný orgán příslušný k řízení o pozůstalosti (příslušnost je dána článkem 4, 7, 10 nebo 11 Nařízení o dědictví, více v podkapitole *2.2.2.1 Příslušnost soudů členského státu*) na základě žádosti oprávněné osoby – dědice, odkazovníka, vykonavatele závěti nebo správce pozůstalosti, není možné jej vydat z úřední povinnosti. Čl. 65 odst. 3 Nařízení o dědictví upravuje náležitosti, které musí žádost splňovat, za tímto účelem Evropská komise vytvořila formulář, jehož podoba je upravena v prováděcím nařízení.[147] Je-li řízení na základě žádosti zahájeno, soud buďto vydá evropské dědické osvědčení, nebo žádost zamítne. Vydané osvědčení má rovněž podobu formuláře, jehož originál si vydávající orgán podle čl. 70 odst. 1 Nařízení o dědictví ponechá a žadateli vydá ověřenou kopii. Takto kopie má platnost 6 měsíců, což musí být v kopii uvedeno, a pokud osoba nestihne v této době osvědčení uplatnit, musí zažádat vydávající orgán o prodloužení platnosti nebo vydání nové ověřené kopie. Zamítne-li orgán žádost, může osoba oprávněná podat opravný prostředek podle procesních předpisů členského státu, jehož orgán rozhodl o nevydání osvědčení.

2.2.3 Dvoustranné a mnohostranné smlouvy o právní pomoci

Úprava dědického práva se v České republice řídí vedle ZMPS a Nařízení o dědictví též dvoustrannými a vícestrannými smlouvami, které kromě jiného upravují také určování pravomoci soudů a rozhodného práva. Uzavřel-li stát mezinárodní smlouvu týkající se dědických

---

[146] PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 520. ISBN 978-80-7478-368-5.

[147] Prováděcí nařízení komise (EU) č. 1329/2014 ze dne 9. prosince 2014, kterým se stanoví formuláře uvedené v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

věcí, užije se tato smlouva před vnitrostátními právními předpisy. Mezi státy Evropské unie, které jsou zároveň i smluvními stranami mezinárodních smluv upravujících stejnou oblast, má Nařízení o dědictví na základě čl. 75 odst. 2 aplikační přednost, tím není dotčena aplikace mezinárodních smluv mezi členskými a nečlenskými státy.

Jako příklad mezinárodních smluv můžeme uvést *Haagskou úmluvu o právu použitelném pro formu závěti* ze dne 5. října 1961, která má ve vztahu k určení formální platnosti závěti ve členských státech nadále přednost před Nařízením o dědictví, Česká republika nicméně není její smluvní stranou. Další mezinárodní smlouvou týkající se úpravy dědického práva je *Úmluva o mezinárodní správě pozůstalosti*, jejímiž smluvními stranami jsou pouze Česká republika, Slovensko a Portugalsko. Česká republika je dále vázána např. *Úmluvou o provádění důkazů v cizině ve věcech občanských a obchodních* z Haagu uzavřenou dne 18. března 1970 nebo *Úmluvou o doručování soudních a mimosoudních písemností v cizině ve věcech občanských a obchodních* ze dne 15. listopadu 1965. [148]

Z dvoustranných smluv o právní pomoci můžeme jmenovat smlouvu s Maďarskem, Polskem, Rumunskem, Bulharskem, bývalým Sovětským svazem, Ukrajinou, Vietnamem nebo Uzbekistánem. K projednání nemovitých věcí je zde pravomoc orgánu smluvní strany určena podle místa, kde se nachází nemovitost, a stejně tak i rozhodné právo je dáno na základě polohy nemovitosti, orgán tak rozhoduje podle vlastního právního řádu.[149] Určení, zda jde o majetek movitý nebo nemovitý, se též řídí právním řádem státu, na jehož území se nachází.

U věcí movitých je na základě smlouvy s Uzbekistánem a bývalým Sovětským svazem pravomoc orgánu dána podle místa bydliště zůstavitele v době smrti. U ostatních výše zmíněných smluv bude mít až na pár výjimek pravomoc rozhodnout orgán státu, jehož byl zůstavitel v době smrti státním příslušníkem. Stejně jako u pravomoci můžeme i určení rozhodného práva rozdělit na dvě skupiny. Podle smlouvy s Uzbekistánem a Sovětským svazem bude rozhodným právem právo státu, na jehož území měl zůstavitel v době své smrti bydliště, u ostatních smluv jím bude právo státu, jehož byl zůstavitel v době smrti občanem.[150]

Co se týče rozhodného práva, je nutné říci, že konkrétní smlouva o právní pomoci musí být vždy podrobena důslednému zkoumání, aby bylo právo, podle kterého bude konkrétní orgán

---

[148] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 399. ISBN 978-80-7400-528-2.
[149] *Tamtéž*, s. 400
[150] *Tamtéž*, s. 420

rozhodovat, správně určeno. Některé smlouvy mohou vycházet z jednotného dědického statutu, jiné z rozštěpeného.

Dvoustranné smlouvy mohou obsahovat také úpravu uznávání a výkonu rozhodnutí. V takovém případě si smluvní strany mezi sebou stanoví, která rozhodnutí jsou vzájemně uznávána a vykonávána, a podmínky, za kterých k tomu dochází. Na základě úmluvy je určena taktéž pravomoc a příslušnost soudů k takovému řízení.[151] Při uznávání a výkonu rozhodnutí však soudy postupují podle vlastních vnitrostátních předpisů. Pokud smlouva neobsahuje zvláštní ustanovení o uznání cizího rozhodnutí, použije se obecná úprava, v případě České republiky ZMPS.

[151] BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 460. ISBN 978-80-7400-528-2.

Závěr

Předmětem této diplomové práce bylo zaměření se na právní úpravu vybraných otázek pozůstalostního řízení, jejich vylíčení, poukázání na legislativní nedostatky a naznačení možných východisek ze zjištěných problémů.

Práce byla rozdělena do dvou základních kapitol. První kapitola měla za úkol deskriptivně přiblížit pojmy aktiv a pasiv pozůstalosti. Jsem přesvědčena, že současná právní úprava obsahuje velmi dobré vymezení těchto institutů v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, avšak pro celkové pochopení toho, co do aktiv a pasiv pozůstalosti spadá, je nutné soustředit pozornost i na zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Shledávám, že zde dochází k velkému prolínání hmotného a procesního práva, které ne vždy zcela správně odpovídá zařazení do příslušného právního předpisu a pro neodborníky se může jevit jako problematické, avšak z právního pohledu je zřejmé, že hranice nejsou pevně stanoveny a občasnému zařazení procesního ustanovení do hmotněprávního předpisu nebo naopak se nevyhneme. Jako negativum nicméně hodnotím to, že zákonodárce ne vždy zcela správně dodržuje terminologii a nerozlišuje mezi pojmy pozůstalost a dědictví, ačkoliv je zákon definuje.

Více problematickou shledávám úpravu společného jmění manželů a jeho vypořádání v důsledku smrti jednoho z manželů v průběhu řízení o pozůstalosti. Domnívám se, že zákonodárce při úpravě společného jmění manželů v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nevzal řízení o pozůstalosti dostatečně v potaz, což považuji za pochybení i vzhledem k tomu, že zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních byl přijímán v návaznosti na novou občanskou hmotněprávní úpravu. Palčivou nesrovnalostí, která je v práci blíže rozvedena, se jeví zejména to, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník pojednává ve všech případech o vypořádání společného jmění manželů, zjednodušeně řečeno nejen o majetku, ale i dluzích zůstavitele, zatímco z ustanovení zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních vyplývá, že v rámci řízení o pozůstalosti je vypořádán pouze majetek ze společného jmění manželů a veškeré dluhy spadají do pozůstalosti. S ohledem na tuto úpravu dochází v některých případech k předlužení pozůstalosti a její likvidaci, což se mi nejeví jako účelné a považuji za předmětné, aby byla tato sporná otázka v budoucnu řešena prostřednictvím novelizace zákona. Naopak jako přínos hodnotím možnost dědiců a pozůstalého manžela uzavřít ohledně vypořádání společného jmění manželů dohodu, i zde je však potřeba dbát na ochranu práv třetích osob, zejména věřitelů, a stanovit pro takovou dohodu mantinely.

Druhá a zároveň poslední kapitola se zabývala pozůstalostním řízením s mezinárodním prvkem, kterých v současné době vlivem globalizace neustále přibývá, a do budoucna lze

předpokládat, že počty takovýchto řízení se budou dále zvyšovat. V práci byla věnována pozornost zejména pravomoci soudů, rozhodnému právu a uznávání a výkonu cizích rozhodnutí podle jednotlivých pramenů, kterými jsou zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 a mezinárodní smlouvy. Je zřejmé, že vlivem přijetí evropského nařízení byla aplikace zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém značně omezena, avšak přijetí tohoto nařízení vnímám ze svého pohledu jako velký přínos, neboť, je-li úkolem Evropské unie vytvoření společného a integrovaného prostoru, je nevyhnutelné, aby se jednotná právní úprava aplikovala též v dědických věcech. Společná úprava přispívá k právní jistotě všech občanů Evropské unie, s čímž souvisí i zavedení institutu evropského dědického osvědčení.

Ačkoliv byla tato práce soustředěna pouze na vybrané otázky řízení o pozůstalosti, je nezbytné říci, že každá z nich má svůj význam a vliv na celé pozůstalostní řízení. Není možné na otázky pohlížet izolovaně, ba právě naopak je potřeba soustředit pozornost na souvislosti mezi nimi, jejich propojení a pohlížet na řízení o pozůstalosti jako na jeden celek, v němž má každý institut své místo.

Seznam používaných zkratek

a násl.	a následující
apod.	a podobně
čl.	článek
Jednací řád pro okr. a kraj. soudy	vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
Nařízení o dědictví	nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení
Notářský řád	zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
Notářský tarif	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)
Občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
odst.	odstavec
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
písm.	písmeno
sp. zn.	spisová značka
tj.	to jest
ust.	ustanovení
Zákon o oceňování majetku	zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku)
ZMPS	zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZŘS	zákon č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace

- BŘÍZA, P., BŘICHÁČEK, T., FIŠEROVÁ, Z., HORÁK, P., PTÁČEK, L., SVOBODA, J. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 767 s. ISBN 978-80-7400-528-2.

- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9.

- MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. Praha: Leges, 2016, 864 s. ISBN 978-80-7502-122-9.

- MIKEŠ, J., MUZIKÁŘ, L. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.

- PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon a mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 928 s. ISBN 978-80-7478-368-5.

- PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 313 s. ISBN 978-80-7400-565-7.

- SVOBODA, J., KLIČKA, O. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN 978-80-7400-266-3.

- SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.

- ŠEŠINA, M., MUZIKÁŘ, L., DOBIÁŠ, P. Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka. Praha: Leges, 2019, 896 s. ISBN 978-807502-345-2.

- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 732 s. ISBN 978-80-7598-412-8.

- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.

Odborné články

- BALADOVÁ, O. *Zamyšlení nad konvokací věřitelů*. Ad Notam, 4/2018, s. 16 - 18

- ŠEŠINA, M. *Vypořádání společného jmění manželů v řízení o pozůstalosti*. Ad Notam, 3/2014, s. 3 - 4

- MATEŘANKOVÁ, J. *Mezinárodní příslušnost podle evropského nařízení o dědictví*. Ad Notam, 2/2016, s. 3 - 6

Právní předpisy

- zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním

- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

- zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí

- zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

- zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku)

- zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel)

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

- zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

- zákon č. 292/ 2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

- vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

- vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)

- nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

- prováděcí nařízení komise (EU) č. 1329/2014 ze dne 9. prosince 2014, kterým se stanoví formuláře uvedené v nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení

Judikatura

- usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 12. 1998, sp. zn. 24 Co 402/98-68
- usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004
- usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 21 Cdo 5455/2007
- rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 9. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1828/2009
- usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 4. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011
- usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 10. 2012, sp. zn. 22 Cdo 2869/2012
- usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. 6. 2018, sp. zn. 21 Cdo 3604/2017

Internetové zdroje

- FOREJTOVÁ, M., ŠLEJHAROVÁ, M. *Nová právní úprava v dědických věcech s mezinárodním prvkem. Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2016 [cit. 2020-06-15]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/nova-pravni-uprava-v-dedickych-vecech-s-mezinarodnim-prvkem?browser=mobi
- TOMEŠOVÁ, J. *Právo bydlení po zániku manželství. Právní prostor* [online]. 2018 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/pravo-bydleni-po-zaniku-manzelstvi
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém. Sněmovní tisk 364/0, VI. volební období [online]. 2011, [cit. 2020-06-10]. Dostupné z: https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=364&CT1=0

Abstrakt

Řízení o pozůstalosti – vybrané otázky

Tato diplomová práce pojednává o vybraných otázkách řízení o pozůstalosti, které sehrávají v jeho rámci významnou roli. Těmito zvolenými otázkami jsou aktiva a pasiva pozůstalosti, jejich zjišťování, význam společného jmění manželů a jeho vypořádání v důsledku smrti jednoho z manželů a dále role mezinárodního prvku v řízení o pozůstalosti.

Práce obsahuje vedle úvodu a závěru dvě hlavní kapitoly, které jsou dále děleny do jednotlivých podkapitol.

První kapitola se věnuje aktivům a pasivům pozůstalosti a člení se na tři velké podkapitoly. První podkapitola pojednává obecně o aktivech a pasivech, jež tvoří pozůstalost, definuje je, soustředí se na prostředky, ze kterých jsou informace o nich získávány, a rovněž obsahuje právní úpravu týkající se případů, kdy je pozůstalost bez majetku nebo s majetkem bez hodnoty či nepatrné hodnoty. Druhá podkapitola se zaměřuje na samotný průběh zjišťování aktiv a pasiv, jehož výsledkem je vytvoření seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti. Dále je zde upraveno i řešení sporů, které při vytváření zmíněného seznamu vznikají, a způsoby ocenění pozůstalosti. Třetí podkapitolu tvoří společné jmění manželů a jeho vypořádání v důsledku smrti jednoho z manželů. Obsahuje vylíčení institutu a jeho význam v pozůstalostním řízení. Toto téma je zařazeno do třetí podkapitoly záměrně, neboť se věnuje problematice, kdy část majetku ze společného jmění manželů připadá po jeho vypořádání do pozůstalosti a tvoří její aktiva, zatímco společné dluhy se nevypořádávají a připadají do pozůstalosti v plné výši. Kromě toho je zde zmíněno i právo bydlení po smrti jednoho z manželů.

Druhá kapitola se zabývá řešením otázky, vyskytne-li se v řízení o pozůstalosti mezinárodní prvek. V úvodu kapitoly je vymezen pojem mezinárodního prvku a prameny právní úpravy uplatňující se v České republice, kterými jsou zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 a mezinárodní smlouvy. Kapitola se následně logicky člení na jednotlivé podkapitoly, z nichž každá pojednává o konkrétním pramenu právní úpravy, v jejichž rámci je vždy řešena zejména otázka aplikační přednosti, pravomoc soudů k řízení o pozůstalosti, právo rozhodné a uznání a výkon cizích rozhodnutí.

Klíčová slova

aktiva a pasiva pozůstalosti

vypořádání společného jmění manželů v důsledku smrti manžela

mezinárodní prvek v řízení o pozůstalosti

Abstract

Selected issues of inheritance proceedings

This diploma thesis deals with selected issues of inheritance proceedings which play an important role in inheritance proceedings. These selected issues are the assets and liabilities of the estate, their detection, an importance of the common property of spouses and its settlement as a result of the death of one of the spouses and the role of the international element in the inheritance proceedings.

Except for the introduction and conclusion, the thesis is composed of two main chapters which are further divided into individual subchapters.

The first chapter deals with the assets and liabilities of the estate and it is divided into three large subchapters. The first subchapter deals in general with the assets and liabilities that create the estate, defines them and focuses on the means from which information is obtained about them and also contains legislation about estate without assets and estate with assets of no or insignificant value. The second subchapter focuses on the process of determining assets and liabilities the result of which is the creation of a list of assets and liabilities of the estate. It also regulates a solution of disputes which arise during the creation of the list and methods of valuing the estate. The third subchapter consists of the common property of spouses and its settlement as a result of the death of one of the spouses. It contains a description of the institute and its importance in inheritance proceedings. This topic is included in the third subchapter intentionally because it deals with the problem when only a part of assets of the common property of spouses falls into the estate after its settlement while liabilities of the common property of spouses are not settled and fall into the estate in full. In addition the right to housing after the death of one of the spouses is mentioned here.

The second chapter deals with the solution of the issue if there is an international element in the inheritance proceedings. The introduction to the chapter defines the term of the international element and the sources of legislation applicable in the Czech Republic, that are Act No. 91/2012 Coll., on private international law, Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and the Council and international agreements. Then the chapter is divided into individual subchapters logically and each of them deals with one of the sources of legislation, which always contains an issue of application priority, a jurisdiction of courts to inheritance proceedings, an applicable law and a recognition and enforcement of foreign decisions.

Keywords

assets and liabilities of the estate

settlement of common property of spouses as a result of the death of one of the spouses

international element in the inheritance proceedings